

תורה אור • פרשת בשלח • מאמר 8

להבין ענין לחם משנה

”להבין עניין לחם משנה”

שתי כיכרות השבת מונחות זו על גבי זו לפי התורה הנגלית, זו לצד זו לפי הקבלה, מפני שהן משקפות שתי מדרגות: סדר ההשתלשלות, שבו כל מדרגה עומדת מעל הבאה אחריה, והעלייה של שבת אל עצמותו המקיפה של ה', שלפניה העליון והתחתון שווים.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/8

הנקודה

שתי כיכרות השבת מונחות זו על גבי זו לפי התורה הנגלית, זו לצד זו לפי הקבלה, מפני שהן משקפות שתי מדרגות: סדר ההשתלשלות, שבו כל מדרגה עומדת מעל הבאה אחריה, והעלייה של שבת אל עצמותו המקיפה של ה', שלפניה העליון והתחתון שווים.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מדוע, לפי התורה הנגלית, שתי כיכרות השבת מונחות זו על גבי זו, ולפי הקבלה זו לצד זו? אדמו"ר הזקן פותח בברכת המזון. המזון מתקיים מכוח הדיבור האלוקי שברא אותו, ושורשו בתהו — עולם המידות הנפרדות שלא יכלו לסבול זו את זו; ואילו האדם מושרש בתיקון, בשם מ"ה, שבו הפכים מתאחדים באמצעות ביטול. כשהאדם אוכל ומתפלל בכוח המזון, הוא מעלה את ניצוצות התהו לתיקון; וכיוון שאורות התהו נעלים יותר, נמשך לתיקון אור נוסף. זהו "לחם מן הארץ" וברכת הארץ, הפונה אל ה' ישירות ומודה לו — ומקבלת את נקודת המבט מלמעלה — ולאחר מכן מברכת, ובכך ממשיכה את האמת הזאת אל הגילוי. המן, "לחם מן השמים", ניתן בזכותו של משה ושורשו בעקודים, אחדות שלמעלה מביטול; ומכיוון ששורשו של משה הוא העצמות הנסתרת של מ"ה, ברכתו "הזן" מדברת על ה' בגוף שלישי. השבת עולה גבוה יותר, אל עצמותו המקיפה של אין סוף, למעלה מכל מקור הקשור לבריאה; לכן לא ירד מן בשבת. כיכרות המונחות זו על גבי זו מבטאות את ירידת האור; כיכרות המונחות זו לצד זו מבטאות את השבת, שבה העליון והתחתון שווים.

מבנה

1	השאלות	2-11
	מדוע כיכרות השבת מונחות באופן אחד לפי התורה הנגלית ובאופן אחר לפי הקבלה? ובברכת המזון, מדוע ברכת הארץ מזכירה את המזון, ואילו ברכת "הזן" של משה אינה מזכירה דבר מן הדברים האחרים?	
2	הדיבור האלוקי שבמזון	4-3
	המזון מתקיים מכוח הדיבור האלוקי שברא אותו. גם האדם נברא בדיבור, ובכל זאת הוא זקוק ללחם, מפני שהאכילה מוסיפה אור וחיות לנפש האלקית שלו.	
3	תהו ותיקון	14-5
	שורשם של בעלי החיים והצמחים בתהו, שמידותיו היו נקודות נפרדות שלא יכלו לסבול זו את זו ונשברו; האדם מושרש בתיקון, בפרצוף אדם ובשם מ"ה, שבו הביטול מחבר הפכים.	
4	מדוע האדם זקוק למזון	18-15
	האכילה, והתפילה בכוח המזון, מעלות את ניצוצות התהו לתיקון; ומכיוון שאורות התהו נעלים יותר, הדבר ממשיך אור נוסף לאדם ולאדם העליון. זהו "לחם מן הארץ" והברכה שלאחר המזון.	
5	לחם מן השמים	22-19
	המן ירד בזכותו של משה ושורשו במדרגה נעלית יותר. מדרגתו של משה, עצמות מ"ה, יכלה לרדת רק באמצעות עצמותו של ה': "ואנכי אחיה עם פיך"; והמן נובע מעקודים, שבהם המידות מאוחדות במלוא תוקפן מכוח אור אין סוף הגלוי.	

"הזין", ברכתו של משה, מדברת על ה' בגוף שלישי נסתר; ברכת הארץ פונה אליו ישירות בהודאה, המכירה בנקודת המבט מלמעלה, ולאחריה באה ברכה, הממשיכה את האמת הזאת אל הגילוי.

ששת ימי השבוע הם ירידת האור באמצעות צמצומים; בשבת האורות חוזרים אל עצמותו המקיפה של אין סוף, למעלה מעקודים, ולכן לא ירד מן בשבת.

כיכרות המונחות זו על גבי זו מראות את סדר ההשתלשלות, את האור הישר; כיכרות המונחות זו לצד זו מראות את האור החוזר ואת השבת, שבה העליון והתחתון שווים, כפי ש"זכור" ו"שמור" נאמרו בדיבור אחד.

לחם משנה לחם משנה

שתי הכיכרות השלמות שבכל סעודת שבת, לזכר המנה הכפולה של המן. לפי התורה הנגלית הן מונחות זו על גבי זו, ולפי הקבלה זו לצד זו.

תהו ותיקון תהו ותיקון

תהו הוא עולם קדמון של מידות עזות ונפרדות, שלא יכלו לסבול זו את זו ונשברו; שורשם של הצמחים ובעלי החיים בו. תיקון הוא עולם מסודר של פרצופים, שבו המידות מתחברות באמצעות ביטול; האדם מושרש בו.

התכללות התכללות

היכללותה של כל מידה במידות האחרות, כך שהפכים כגון חסד וגבורה פועלים יחד. בתיקון הדבר נעשה באמצעות ביטול; בעקודים — באמצעות אור אין סוף הגלוי.

שם מ"ה שם מ"ה

שם הוי' במילוי אלפין, שערכו המספרי 45, כערך המילה "אדם". זהו הכוח של תיקון ושל ביטול, ה"מה" שבחכמה.

בירור בירור

העלאת ניצוצות התהו המצויים בדברים גשמיים אל סדר התיקון, כפי שקורה כשאדם אוכל ואחר כך עובד את ה' בכוח המזון. הדבר ממשיך אור נוסף מן האורות הנעלים של תהו.

עקודים עקודים

השלב הראשון של האצילות, שבו כל הספירות "עקודות בכלי אחד" ומאוחדות במלוא תוקפן מכוח אור אין סוף הגלוי. זהו שורשו של המן, אך הוא עדיין שייך לסדר ההשתלשלות.

הודאה וברכה הודאה וברכה

הודאה מכירה בכך שהאמת היא כפי שהיא לפני ה', בלי לגלותה; ברכה ממשיכה את האמת הזאת אל הגילוי בגלוי.

המדרגה המקיפה הכללית מקיף הכללי

הכוח הפשוט והכללי של עצמות ה', שלפניו העליון והתחתון שווים וכל פרט נכלל בבת אחת. בשבת העולמות עולים אליה.

קטע 1 • 11-2

השאלות

1 להבין ענין לחם משנה.^{1,2} שיש הפרש בין ע"פ נגלה. ובין ע"פ נסתר. שע"פ נגלה צ"ל זה על גבי זה. וע"פ הנסתר צ"ל זה בצד זה.^{3,4}

כדי להבין את ענין לחם משנה, יש הבדל בין [הנהוג] על פי התורה הנגלית ובין על פי התורה הנסתרת. על פי התורה הנגלית, יש להניחם זה על גבי זה; ועל פי התורה הנסתרת, יש להניחם זה לצד זה.

לחם משנה, כלומר "הלחם הכפול", הוא זוג חלות שלמות שעליהן מברכים בסעודות השבת, לזכר מנת המן הכפולה שנאספה ביום שישי. אדמו"ר הזקן מציין שיש הבדל באופן שבו מחזיקים את שתי החלות על פי התורה הנגלית — אחת על גבי השנייה — ובין על פי התורה הנסתרת, הקבלה — זו לצד זו, והוא בא להסביר את הטעם לכך.

צריך להקדים תחלה מה שנתקן בברכת המזון על הארץ ועל המזון שהטעם מה שחותמין בשתים מבואר בדברי רז"ל ארץ דמפקא מזון.⁵

תחילה יש להקדים את מה שתיקנו בברכת המזון: "על הארץ ועל המזון". את הטעם לכך שחותמים בשני דברים מסבירים דברי חז"ל: "ארץ שמוציאה מזון".

לפני שהוא עובר לעסוק בחלות, הוא דן בסיום הברכה השנייה של ברכת המזון: "ברוך אתה... על הארץ ועל המזון". בדרך כלל אין חותמים ברכה בשני נושאים; הגמרא משיבה שכאן שני הדברים הם אחד: "ארץ שמוציאה מזון".

2 וצריך להבין למה חותמין במזון כלל. וגם צ"ל מה שמבואר בדברי רז"ל ע"פ ואכלת ושבעת וברכת⁶ זו ברכת הזן משה תקן.^{7,8}

ויש להבין מדוע מסיימים בכלל במילים "על המזון". וכן יש להבין את דברי חז"ל על הפסוק "ואכלת ושבעת וברכת": "וברכת" — זו ברכת הזן, משה תיקן אותה.

שאלה נוספת: אם ברכת הארץ עוסקת בארץ, מדוע מזכירים בה בכלל את המזון? לאחר מכן מביא אדמו"ר הזקן את דברי הגמרא על הפסוק "ואכלת ושבעת וברכת": "וברכת" היא הברכה הראשונה, ברכת הזן, שמשם תיקן. הגמרא מוסיפה שתיקן אותה כאשר ירד המן.

על הארץ זו ברכת הארץ⁹ יהושע תקן. הטובה זו ברכת בונה ירושלים שנאמר החר הטוב¹⁰ כו'.

"על הארץ" — זו ברכת הארץ, יהושע תיקן אותה. "הטובה" — זו ברכת "בונה ירושלים", שנאמר "החר הטוב" וגו'.

הפסוק ממשיך: "על הארץ הטובה". "על הארץ" היא הברכה השנייה, שיהושע תיקן כשנכנסו ישראל לארץ; "הטובה" היא הברכה השלישית, "בונה ירושלים", מפני שירושלים נקראת "החר הטוב".

ולמה בברכת הזן אין מזכירים כלל מעין ב' ברכות האחרות¹¹ ובברכת הארץ מזכירים ג"כ על אכילת מזון כו'. וגם מסיימין בה על הארץ ועל המזון:

ומדוע בברכת הזן אין מזכירים כלל דבר שיש בו מעין שתי הברכות האחרות, ואילו בברכת הארץ מזכירים גם את אכילת המזון וכו'? וגם מסיימים אותה במילים "על הארץ ועל המזון".

השאלה מתחדדת: בברכה הראשונה אין אומרים דבר על הארץ או על ירושלים, ואילו בברכת הארץ מודים לה' גם על אכילת המזון, ואף מסיימים אותה במילים "על הארץ ועל המזון". התשובה תתבסס על השורשים השונים של שתי הברכות.

קטע 2 • 31-4

הדיבור האלוקי שבמזון

3 אך להבין כל הנ"ל יש להקדים ענין כוונת אכילה ע"פ כי על כל מוצא פי¹² ה' כו'. שהפ"י הוא מוצא פי הוי"ה שבמאכל כו' ממאמר תדשא הארץ¹³ הוא המחיה כו'.

אך כדי להבין את כל האמור לעיל, יש להקדים ולבאר את ענין הכוונה באכילה, על יסוד הפסוק: "כי על כל מוצא פי ה'" וכו'. כלומר, מוצא פי ה' שבמאכל וכו', מן המאמר "תדשא הארץ", הוא המחיה אותו וכו'.

כדי להשיב על השאלה, אדמו"ר הזקן מסביר תחילה את הכוונה הפנימית שבאכילה. הפסוק אומר שהאדם חי לא על הלחם לבדו, אלא "על כל מוצא פי ה'": הדיבור האלוקי שברא את המאכל — "תדשא הארץ", שמכוחו צמחו כל הצמחים — נותר בתוכו, והוא שמחיה אותו.

והיינו בחי' נצוץ אלקות שמתלבש בלחם בהשתלשלות רבי רבבות מדרגות. וכמארו"ל אין לך עשב^{14, 15, 16} כו'. וגבוה מעל גבוה¹⁷ כו'.

כלומר, בחינת ניצוץ אלוקי שמתלבש בלחם באמצעות השתלשלות של רבבות רבבות מדרגות. וכמאמר חז"ל: "אין לך עשב" וכו', וכן "גבוה מעל גבוה" וכו'.

אותו דיבור הוא ניצוץ אלוקי המתלבש בלחם לאחר שירד דרך אינספור מדרגות. דברי חז"ל שלכל עשב יש כוח הממונה עליו, וכן הפסוק "גבוה מעל גבוה", מלמדים שכל דבר גשמי משתלשל משרשרת של כוחות עליונים.

4 והנה להבין הלא גם האדם נשתלשל ממאמר נעשה אדם^{18, 19} כו' ולמה האדם צריך ללחם ואין הלחם צריך לו.

והנה, כדי להבין זאת: האם גם האדם לא השתלשל מן המאמר "נעשה אדם" וכו'? אם כן, מדוע האדם זקוק ללחם, ואילו הלחם אינו זקוק לו?

הקושי הוא שגם האדם נברא בדיבור אלוקי, "נעשה אדם", ולכן יש לו חיות אלוקית משלו. מדוע, אם כן, הוא תלוי בלחם, שחיותו באה מדיבור אחר, בעוד הלחם אינו תלוי בו?

אך הנה פיי יחיה האדם²⁰ לא קאי על נפש הבהמית לבדה כי הלא גם בהמה מקבלת חיות מן המאכל אלא קאי על נפש האלקית²¹ שנתוסף בה אור וחיות מהמאכל וזהו האדם בה' הידיעה.

אולם, "יחיה האדם" אינו מתייחס לנפש הבהמית בלבד, שהרי גם בהמה מקבלת חיות מן המאכל. אלא הכוונה לנפש האלקית, שנוספים לה אור וחיות מן המאכל. וזהו "האדם", בה"א הידיעה.

כאן מתחילה התשובה. "יחיה האדם" אינו מתייחס רק לחיות הגופנית של הנפש הבהמית, שגם בהמה מקבלת מן המאכל, אלא לנפש האלקית, שמקבלת אור וחיות נוספים באמצעות האכילה. הכתוב אומר "האדם", בה"א הידיעה, כדי להצביע על כך.

קטע 3 • 51-14

תהו ותיקון

5 ויובן בהקדים תחלה שרש ענין תהו ותיקון²² כי שרש האדם הוא מבחי' תיקון כי אדם בגימטריא שם מ"ה²³ שהוא שם מ"ה החדש שהוא עיקר התיקון. ושרש בהמות וחיות הם מבחי' תהו שקדם לתיקון.

הדברים יובנו לאחר שנקדים תחילה את שורש ענינם של תהו ותיקון. שורשו של האדם הוא בבחינת תיקון, שכן אדם בגימטריה עולה שם מ"ה, שהוא שם מ"ה החדש, עיקר התיקון. ואילו שורשן של הבהמות והחיות הוא בבחינת תהו, שקדם לתיקון.

תהו הוא העולם הקדמון, שאורותיו העזים שברו את כלי; תיקון הוא העולם המסודר שבא אחריו. האדם שייך לתיקון: אדם בגימטריה — א', ד', מ' — עולה 45, כערכו של שם מ"ה, שם הוי' במילוי אלפין, הנקרא "חדש" משום שיצא לתקן. בעלי החיים נמשכים מתהו, שקדם לו.

6 ושרש הדבר הוא כי הנה ידוע שבחי' תהו הוא בחי' נקודות זו תחת זו^{24, 25} בלי התכללות שכא"א הוא מהות בפ"ע

שורש העניין הוא כך: ידוע שבחינת תהו היא בחינת נקודות, זו תחת זו, ללא התכללות, כשכל אחת היא מהות בפני עצמה;

בתהו הספירות היו נקודות יחידות, מסודרות זו תחת זו בקו אחד, ולא בנויות בתצורות שלמות שיש ביניהן קשר. כל אחת עמדה בפני עצמה, בלי שתהיה כלולה באחרות.

ומזה נעשה ונמשך ברכוי השתלשלות מעילה לעילה עד שנתהוו דברים גשמיים כמו בהמות וחיות שאנו רואין בחוש שכל מין ומין יש לו טבע בפ"ע. טבע הנשר הוא מבחי' רחמנות.

ומכך נוצרה ונמשכה השתלשלות מרובה, מעילה לעילה, עד שנוצרו דברים גשמיים, כמו בהמות וחיות. הרי אנו רואים בחוש שלכל מין ומין יש טבע משלו. טבעו של הנשר הוא מבחינת רחמנות.

ההפרדה הזאת, שירדה שלב אחר שלב, הביאה להיווצרותם של בעלי חיים גשמיים, ואפשר לראות זאת: לכל מין של בעל חיים יש טבע מובחן משלו. הנשר, למשל, מבטא רחמנות.

7 ושור הוא מגבורות שור נגח כו' ואין בהם התכללות כלל והטעם הוא כי ראשית מציאותם הוא מבחי' התהו שאין בהם התכללות וכל מדה היא מהות בפ"ע. וכאוי"א אינו יכול לסבול חבירו.²⁶

והשור הוא מצד הגבורות, כמו "שור נגח" וכו', ואין בהם התכללות כלל. הטעם לכך הוא שראשית מציאותם היא מבחינת התהו, שאין בו התכללות, וכל מידה היא מהות בפני עצמה. וכל אחת אינה יכולה לסבול את חברתה.

השור מבטא את מידת הגבורה, כפי שעולה מכך שהוא נוגח. טבעו של כל אחד משני בעלי החיים אינו כולל דבר מן ההפך שלו, משום שמקורם בתהו, שבו כל מידה הייתה ישות נפרדת שלא יכלה לסבול מידה אחרת.

8 וכמ"ש וימת וימלך²⁷ תחתיו²⁸ היינו שלא היה באפשרי להתהוות ספירה אחרת רק בהעדר ובטול ספירה הקודמת לה.

כמו שכתוב: "וימת וימלך תחתיו" — כלומר, לא היה אפשר שספירה אחרת תתהווה אלא באמצעות היעדרה וביטולה של הספירה שקדמה לה.

מלכי אדום המנויים בסוף פרשת וישלח, שכל אחד מהם "מת" ובא אחריו מלך אחר, הם בקבלה ספירות התהו. כל ספירה יכלה להתהוות רק לאחר שהספירה שלפניה חדלה להתקיים; הן לא יכלו להתקיים יחד.

והכל מצד הרגשת הגוף מהותו של כאוי"א ומצד תוקף הרגשת עצמותו לא היה יכול לסבול חבירו שהוא הפך מהותו

כל זה נבע מתחושת העצמיות של כל אחד ואחד, ומעוצמת תחושת הישות שלו: הוא לא היה יכול לסבול את זולתו, שהיה הפוך ממהותו,

הסיבה לכך הייתה תחושת העצמיות העזה של כל אחד. מאחר שחש את ישותו בעוצמה רבה כל כך, לא היה יכול לסבול את האחר, שהיה הפוך ממנו.

כמו חו"ג שהם הפכים לא היה בהן התכללות והיה בהן שבירה. עד שברכוי השתלשלות בעילה אחר עילה נתהוו מהם דברים גשמיים כמו דצח"מ.

כמו חסד וגבורה, שהם הפכים: לא הייתה בהם התכללות, והם נשברו; עד שברכוי השתלשלות, עילה אחר עילה, התהוו מהם דברים גשמיים, כגון דומם, צומח, חי ומדבר.

חסד, כלומר נתינה, וגבורה, כלומר ריסון, הם הפכים טבעיים. בתהו לא הייתה באחד מהם כלולה בחינה כלשהי מן האחר, ולכן הכלים נשברו. בהשתלשלות מעילה לעילה נעשו הכוחות השבורים האלה לעולם הגשמי של דומם, צומח, חי ומדבר.

9 והכל מפני שלא היה בהם הארת המוחין ולא היה בהם בחי' בטול. אבל בחי' התקון

כל זה נובע מכך שלא האירה בהם בחינת המוחין, ולא הייתה בהם בחינת ביטול. אבל בחינת התיקון,

בתהו חסרו שני דברים: הארת השכל המכוונת את המדות, וביטול — הנחת העצמי בצד. בתיקון יש את שניהם, כפי שמתואר בחלק הבא.

שהיא בחיי אד"ם בחיי פרצוף בחיי הארת שם מ"ה החדש²⁹ במילוי אלפיי"ן יו"ד לעילא יו"ד לתתא וי"ו באמצעיתא המחבר אותם להיות בהם בחיי התכללות.

שהיא בחינת אדם, בחינת פרצוף, בחינת הארת שם מ"ה החדש, במילוי אלפיי"ן: יו"ד למעלה, יו"ד למטה, וי"ו באמצע, המחברת ביניהם, כך שיש בהם בחינת התכללות.

תיקון הוא אדם — התצורה דמוית האדם, הפרצוף, שבה כל ספירה נעשית מבנה שלם הקשור לספירות האחרות ומואר בשם מ"ה החדש, הוי' שמילוי אותיותיו באלפיי"ן. צורת האות אל"ף — יו"ד למעלה, יו"ד למטה, וי"ו המחברת ביניהן — ממחישה את חיבור הניגודים המאפשר התכללות.

10 ועיקר בחיי התכללות הוא מצד בחיי הבטול. דהיינו בחיי חלישת הגוף הרגשת עצמותו. והיינו מבחי' שם מ"ה שבחכמה שהוא ענין הארת המוחין להיות הנהגת המדות ע"פ שכל דוקא.

עיקר ההתכללות נובע מבחינת הביטול, כלומר מהיחלשות תחושת העצמיות. הדבר נובע מבחינת שם מ"ה שבחכמה, שהיא הארת המוחין, המאפשרת למדות להתנהל דווקא על פי השכל.

ההתכללות תלויה בביטול: כל מידה צריכה להחליש את תחושת העצמיות שלה כדי לפנות מקום למידה ההפוכה לה. הדבר נובע מבחינת מ"ה שבחכמה: כשהשכל מאיר במדות, הן פועלות על פי השכל ולא מכוחן הגולמי שלהן.

11 וכמ"ש לפי שכלו יהולל איש.³⁰ ומצד בחיי כח מ"ה שבחכמה שהוא הבטול בחיי אין נעשה בחיי התכללות לחבר ב' הפכים כמו חו"ג יחד כו'

כמו שנאמר: "האדם זוכה לשבח לפי שכלו". מכוח הבחינה של כוח מה שבחכמה, שהיא ביטול — בחינת אין — נוצרת התכללות המחברת שני הפכים, כגון חסד וגבורה יחד וכו'.

משלי משבח אדם לפי שכלו: השכל, ולא הרגש הגולמי, הוא שצריך להנהיג. חכמה נקראת כוח מה — "כוח של מה?" — פתיחות שאינה תופסת את עצמה, ונקראת אין; הביטול הזה הוא שמאפשר לשני הפכים, כמו חסד וגבורה, להתחבר.

והיינו מצד השתלשלות אור א"ס בבחי' מ"ה שבחכמה בחיי בטול הנ"ל כמ"ש עושה שלום במרומיו בין מיכאל וגבריאל מיכאל שר של מים³¹ כו'.

כלומר, מכוח השתלשלות אור אין סוף בבחינת מה שבחכמה, שהיא הביטול האמור לעיל. כמו שנאמר: "עושה שלום במרומיו" — בין מיכאל וגבריאל; מיכאל הוא שר של מים וכו'.

הדבר נובע מכך שאור אין סוף נמשך אל הבחינה הזאת של הביטול שבחכמה. חז"ל דורשים את הפסוק "עושה שלום במרומיו" על השלום בין המלאכים מיכאל, שר של מים, וגבריאל, שר של אש: כוח עליון מחבר בין הפכים.

12 ולכן אנו רואים בבחי' אדם הגשמי שנשתלשל למטה מבחי' אדם דלעילא יש בו גי' בחי' התכללות מבי הפכים יחד וחבור והתכללות מחוי' יחד.

לכן אנו רואים שבאדם הגשמי, שהשתלשל למטה מבחינת אדם שלמעלה, יש גם התכללות של שני הפכים יחד, וכן חיבור והתכללות של חסד וגבורה יחד.

האדם הגשמי, המשתלשל מן האדם העליון, מבטא את אותה תכונה: אדם יכול להכיל הפכים ולשלב חסד וגבורה.

ולכן אדם הוא פרצוף שלם בבחי' התכללות ברבוי קוין מבחי' שם מ"ה בחי' אדם כנ"ל. וזהו מ"ש בזוהר דא איהו רזא לאכללא שמאלא בימינא.^{32,33}

לכן האדם הוא פרצוף שלם, הכולל קווים רבים, מבחינת שם מ"ה, שהיא בחינת אדם, כפי שהוסבר לעיל. וזהו שנאמר בזוהר: "זהו סוד הכללת השמאל בימין".

האדם הוא פרצוף שלם בעל כמה קווים — ימין, שמאל ואמצע — ששורשו בשם מ"ה, שערכו אדם. "סוד הכללת השמאל בימין" שבזוהר פירושו שהגבורה, השמאל, נכללת בחסד, הימין.

והיינו מצד הארת שם מ"ה בחי' בטול הנ"ל שמאיר במדת חו"ג ויכולים להתכלל ולהתחבר ב' הפכים כנ"ל.

כלומר, מכוח ההארה של שם מ"ה, בחינת הביטול שהוזכרה לעיל, המאירה במדות חסד וגבורה, שני הפכים יכולים להיכלל [זה בזה] ולהתחבר, כפי שהוסבר לעיל.

הדבר מתאפשר מפני שהביטול של שם מ"ה מאיר בחסד ובגבורה, וכך שני ההפכים יכולים להתמזג.

13 והנה ידוע שכל דצ"ח נשתלשלו ברבוי מדרגות בעילה אחר עילה עד שירדו למטה מטה ונתהוו מהם דברים גשמיים ושרשם הוא מבחי' התהו³⁴ כנ"ל.

והנה ידוע שכל הדומם, הצומח והחי השתלשלו דרך מדרגות רבות, עילה אחר עילה, עד שירדו מטה מטה ונוצרו מהם דברים גשמיים; ושורשם הוא מבחינת התהו, כפי שהוסבר לעיל.

כל מה ששייך לדומם, לצומח ולחי השתלשל מדרגה אחר מדרגה עד שנעשה גשמי, ושורשו בתהו.

היינו מבחי' מרכבה העליונה פני אריה פני שור³⁵ כו'. והיינו בהמות מפני שור וחיות מפני אריה ועופות מפני נשר כו'. וגם כל העשבים יש להם שרש למעלה כמו שכתוב ועשב לעבודת האדם.³⁶

כלומר, מבחינת המרכבה העליונה: פני אריה, פני שור וכו'. הבהמות באות מפני שור, חיות הבר מפני אריה, והעופות מפני נשר וכו'. גם לכל העשבים יש שורש למעלה, כמו שכתוב: "ועשב לשירות האדם".

שורשם הוא במרכבה העליונה שבחזון יחזקאל, שליצורים שבה היו פני אריה, פני שור, פני נשר ופני אדם: הבהמות באות מפני השור, חיות הבר מפני האריה, והעופות מפני הנשר. גם לצמחים יש שורש למעלה, ואדמו"ר הזקן מצטט את הפסוק "ועשב לשירות האדם".

14 והנה אף שבחיי מרכבה העליונה היא מבחיי תקון ג"כ כי יש להם בחיי בטול וכמ"ש וצבא השמים לך משתחווים³⁷ ואומרים קדוש שמורה על הבטול שהוא בחיי התקון כנ"ל.

והנה, אף שמדרגת המרכבה העליונה היא גם מבחינת תיקון, שכן יש בה ביטול, כמו שכתוב: "וצבא השמים לך משתחווים", והם אומרים "קדוש", דבר המורה על ביטול, שהוא בחינת תיקון, כפי שהוסבר לעיל;

הסתייגות: המרכבה עצמה שייכת לתיקון, משום שהמלאכים שבה מתבטלים. הם משתחווים לפני ה' ומכריזים "קדוש", ושני הדברים מבטאים ביטול.

וגם נאמר בהם ופני נשר לארבעתן³⁸ כו' שכאוי"א כלול מכל הדי פנים. מ"מ ברכוי השתלשלות מבחיי שמרים שבהם כמו שמרי האופנים כו' נתהוו מהם דברים גשמיים של כל בחיי דצ"ח:

וגם נאמר עליהם: "ופני נשר לארבעתן" וכו' — כל אחת מהן כלולה מכל ארבעת הפנים. אף על פי כן, באמצעות השתלשלות מרובה, מן הבחינה של השמרים שבהן, כגון שמרי האופנים וכו', התהוו מהן דברים גשמיים מכל הבחינות של דומם, צומח וחי.

לכל אחת מארבע החיות היו כל ארבעת הפנים, ולכן גם הן כלולות זו בזו. הנבראים הגשמיים התהוו, לאחר השתלשלות ארוכה, לא מן החיות עצמן אלא מ"שמרים" שבהן — השארית הנמוכה ביותר, כגון זו של האופנים.

קטע 4 • 151-18

מדוע האדם זקוק למזון

15 והנה ע"י אכילת אדם שהוא מבחיי התקון בחיי שם מ"ה שבו התלבשות אור א"ס כו'

עתה, באמצעות אכילת האדם, השייך לבחינת התיקון — בחינת שם מ"ה, שבה מתלבש אור אין סוף וכו',

האדם שייך לתיקון, לבחינת שם מ"ה שבה מתלבש אור אין סוף. לכן אכילתו יכולה להשפיע על המאכל שהוא אוכל.

מתעלה המאכל להיות בבחיי התכללות מפני שע"י אכילתו נתחזק כחו וחיותו ויוכל להתפלל בכח האכילה ולמסור נפשו באחד בבחיי בטול.

המאכל מתעלה ונכלל [במצב של] התכללות. שכן באמצעות אכילתו מתחזקים כוחו וחיותו, והוא יכול להתפלל בכוחה של האכילה ולמסור את נפשו באמירת "אחד", מתוך ביטול.

המאכל נעשה לכוחו של האוכל, והוא משתמש בכוח הזה כדי להתפלל ולמסור את עצמו לגמרי באמירת "אחד" שבקריאת שמע. כך משתתף המאכל בביטול שלו ומתעלה להתכללות, המאיינת את התיקון.

לכך גם המאכל מתעלה ומתכלל בבחי' בטול. וזהו ענין בירור כלים דתהו להעלות בבחי' התקון והתכללות כו'.

לכן גם המאכל מתעלה ונכלל [במצב של] ביטול. זהו ענין בירור הכלים דתהו: להעלות אותם לבחינת התיקון וההתכללות וכו'.

זהו ה"בירור" הקבלי של הכלים דתהו: הניצוצות שנפלו לתוך דברים גשמיים מתעלים לסדר של תיקון כאשר משתמשים בהם לעבודת ה'.

16 והנה מצד ששרש התהו קדם בהשתלשלות לבחי' התקון וגם שנתעלו האורות דתהו בבחי' עצמות אור

א"ס למעלה ממקור מציאותם

והנה, מכיוון ששרש התהו קודם לבחינת התיקון בסדר ההשתלשלות, וגם האורות של התהו עלו לבחינת עצמות אור אין סוף, למעלה ממקור מציאותם,

יש כאן שתי עובדות הנוגעות לתהו. שורשו קודם לתיקון בסדר ההשתלשלות, וכאשר הכלים שלו נשברו, האורות שלו הסתלקו למעלה, אל עצמות אור אין סוף, למעלה מן המקור שממנו באה מציאותם.

הנה אחר שנתעלו הכלים דתהו בבחי' התקון ע"י נתוסף אור וחיות יותר גם בבחי' התקון להיות המשכת אור מאורות דתהו

הנה, לאחר שכלי התהו הועלו לבחינת התיקון, מתווספים על ידי כך אור וחיות גם בבחינת התיקון, ונמשכת אליה הארה מאורות התהו.

לכן, כאשר כלי התהו שנפלו מועלים לתיקון, הם מוסיפים בו אור רב יותר מכפי שיש בו מצד עצמו: נמשכת אליו הארה מאורות התהו.

כי נתבררו ונתכללו בחי' כלים דתהו בבחי' התקון ומצד שרש התהו הנה הוא קדם במעלה מבחי' התקון וכמ"ש לפני מלך מלך³⁹ כו'.

שהרי כלי התהו התבררו ונכללו בבחינת התיקון; ומצד שורש התהו, הוא קודם במעלה לבחינת התיקון, וכמו שכתוב: "לפני מלך מלך" וכו'.

התהו קודם לתיקון במעלה, ולא רק בזמן. במקובלים, המלכים שמלכו בארץ אדום "לפני מלך מלך לבני ישראל" נקראים ספירות התהו.

17 וגם מצד שנתעלו האורות דתהו למעלה כו' הנה ע"י בירור כלים דתהו נמשך תוספת אור גם בבחי' התקון מבחי' אורות דתהו

וגם, מאחר שאורות התהו עלו למעלה וכו', בירור הכלים של התהו ממשיך תוספת אור גם בבחינת התיקון, מן הבחינה של אורות התהו

מאחר שאורות התהו הסתלקו למעלה, בירור הכלים שלו ממשיך אל התיקון תוספת אור מאותם אורות, כפי שהם בעצמותו של ה'.

כמו שהם למעלה בבחי' עצמותו. ומטעם זה צריך האדם למאכל⁴⁰ כי האכילה היא צורך גבוה.

כפי שהם למעלה, בבחינת עצמותו. משום כך האדם זקוק למזון, שכן האכילה היא צורך גבוה.

כך מתבררת השאלה שבפסקה 4: אף ששורש האדם בתיקון, הוא זקוק למזון משום שבאמצעותו מתווסף לתיקון אור מאורות התוהו העליונים. לכן האכילה היא "צורך גבוה": היא משרתת תכלית אלוקית, ולא רק את הגוף.

18 וכמו"כ באדם דלעילא כמ"ש ועל דמות הכסא⁴¹ דמות כמראה אדם כו' נמשך בו ג"כ תוספת אור וחיות מבחי' אורות דתהו ע"י בירורי כלים דתהו.

וכך גם באדם שלמעלה, ככתוב: "ועל דמות הכיסא דמות כמראה אדם" וכו': נמשכת בו גם תוספת אור וחיות מבחינת האורות דתהו, באמצעות בירור הכלים דתהו.

כך גם באדם שלמעלה — דמות האדם שיחזקאל ראה על הכיסא, כלומר מבנה התיקון שלמעלה. בירור הכלים דתהו למטה מוסיף גם בו אור מן האורות דתהו.

וזהו וברכת את⁴² הוי"ה אלקיך כו' לשון ברכה הוא בחי' המשכה שנמשך תוספת אור להוי"ה אלקיך שהוא בבחי' התקון מבחי' אורות דתהו וזהו האדם בה' דקאי על אדם דלעילא.

וזהו [פירוש] "וברכת את הוי' אלקיך" וכו': לשון "ברכה" מציינת המשכה, שכן נמשך אור נוסף להוי' אלקיך, שהוא בבחינת התיקון, מבחינת האורות דתהו. וזהו "האדם" בה"א, המתייחס לאדם שלמעלה.

כך מתבאר הציווי "וברכת את הוי' אלקיך" לאחר האכילה: ברכה פירושה המשכה, ולכן הברכה ממשיכה אור נוסף מתהו אל הוי', בחינת התיקון. גם "האדם" בה"א, בפסוק "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם", מתייחס לאדם שלמעלה.

וזהו פ"י לחם מן הארץ כי בחי' ארץ היא בחי' שם ב"ן בחי' תהו ולחם מן הארץ היינו בחי' בירורים דתהו:

וזהו פירוש "לחם מן הארץ": בחינת הארץ היא בחינת שם ב"ן, בחינת תהו; ו"לחם מן הארץ" הוא בחינת בירורי תהו.

הביטוי "לחם מן הארץ" מתאים לכך: "ארץ" היא שם ב"ן — שם הוי' במילוי ההי"ן, שערכו המספרי 52 — השייך לתהו. לכן לחם מן הארץ הוא בירור תהו.

קטע 5 • 191-22

לחם מן השמים

19 והנה יש עוד בחיי לחם שנקרא לחם מן השמים והיינו לחם של המן כמ"ש הנני ממטיר לכם⁴³ לחם מן השמים⁴⁴ והוא ענין בחיי טל טלא בדולחא.^{45,46}

והנה יש בחינה נוספת של לחם, שנקרא "לחם מן השמים" — כלומר, לחם המן, כמו שנאמר: "הנה אני ממטיר לכם לחם מן השמים". זהו ענין בחינת הטל, "טל בדולח".

יש גם "לחם מן השמים" — המן, שמקורו גבוה יותר. הוזהר מכנה את המקור הזה "טל בדולח": טל היורד מן הדרגה הגבוהה והנסתרת ביותר.

וכמ"ש ותעל שכבת הטל⁴⁷ כו' והנה המן ירד בזכות משה⁴⁸ שהוא מ"ה שבחכמה והיינו עצם שם מ"ה

וכמו שנאמר: "וכעלות שכבת הטל" וכו'. והנה המן ירד בזכות משה, שהוא מ"ה שבחכמה, כלומר, עצם שם מ"ה,

המן הופיע מתחת לשכבת טל, והגמרא אומרת שהוא ירד בזכות משה. משה מגלם את מ"ה — את הביטול שבחכמה, בעצם מהותו.

שהוא למעלה מהארת המוחין שנמשכו במדות לצורך הנהגתם והיינו בחיי פנימית כמו שהוא בעצם ולכן נאמר במשה כבד פה⁴⁹ כו'.

שהוא למעלה מהארת המוחין הנמשכת במדות כדי להנהיג אותן; כלומר, בחינת פנימיות כפי שהיא בעצם. לכן נאמר על משה שהוא "כבד פה" וכו'.

דרגתו של משה גבוהה יותר מהאור של המוחין הנכנס במדות כדי להנהיג אותן; זוהי פנימיות כפי שהיא לעצמה. לכן נאמר עליו שהיה "כבד פה": דרגתו לא ירדה בקלות אל הדיבור.

20 ומבואר בזוהר שכבד פה היינו תושבע"פ.⁵⁰ וכבד לשון היינו תושב"כ. כי שרש משה היה בבחי' פנימית אבא⁵¹

ומבואר בזוהר ש"כבד פה" מתייחס לתורה שבעל פה, ו"כבד לשון" לתורה שבכתב. שכן שורשו של משה היה בבחינת פנימיות אבא

הוזהר מפרש את שתי התלונות של משה כמתייחסות לשתי התורות: "כבד פה" לתורה שבעל פה, ו"כבד לשון" לתורה שבכתב. שורשו של משה היה בפנימיות אבא (חכמה) כפי שהיא בעצמה.

כמו שהוא בעצם למעלה מהארת המוחין במדות של התורה כשר פסול טהור כו' ולכך אמר כי כבד פה וכבד לשון אנכי.⁵²

כפי שהיא בעצמותה, למעלה מהארת המוחין במדות של התורה — כשר, פסול, טהור וכו'. לכן אמר: "כי כבד פה וכבד לשון אנכי".

בחינה זו היא למעלה מאור החכמה כפי שהוא נמשך במדות התורה, בפסקיה בדיני כשר ופסול, טהור וטמא. מכיוון ששורשו של משה היה למעלה מהשתלשלות זו, אמר שהוא כבד פה וכבד לשון.

21 ולכן אמר ג"כ מי אנכי כו' וכי אוציא את בני⁵³ כו'. כלומר כי אוציא את בני לקבל את התורה כי לא היה יכול להשפיל את עצמו למטה להיות נמשך ממנו שרש התורה.

לכן אמר גם: "מי אנכי... וכי אוציא את בני ישראל..." כלומר, שאוציא את בני ישראל כדי לקבל את התורה; שכן לא היה יכול להשפיל את עצמו למטה, כך ששורש התורה יימשך ממנו.

ההיסוס של משה בסנה, "מי אנכי... וכי אוציא את בני ישראל", מתפרש באותו אופן. יציאת מצרים נועדה לקבלת התורה, ומשה חש שאינו יכול להשפיל את עצמו, כדי ששורש התורה יוכל להימשך דרכו.

22 והשיב לו הקב"ה אנכי אהיה עם פיך⁵⁴ אנכי מי שאנכי⁵⁵ הוא עצמות א"ס ב"ה שהוא למעלה מעלה מבחי אבא ומעלה ומטה שוין אצלו ולפניו ית' כחשכה כאורה⁵⁶ ממש

והקב"ה השיב לו: "אנכי אהיה עם פיך". "אנכי", כלומר "אני מי שאני", הוא עצמות אין סוף, ברוך הוא, שלמעלה הרבה מאוד מבחינת אבא; למעלה ולמטה שווים אצלו, ולפניו יתברך חושך ממש כאור.

בתשובתו "אנכי אהיה עם פיך" מופיע "אנכי", המתפרש כ"אני מי שאני": עצמותו של הקב"ה, שלמעלה בהרבה מאבא (חכמה). מבחינת העצמות, למעלה ולמטה הם אותו דבר, כשם שלפניו חושך כאור.

ולכן ירד המן בזכות משה כי שרש המן הוא למעלה מאתעדל"ת שבאתעדל"ת אתעדל"ע היינו כי מבחינת הברורים דתהו נמשכו המ"ד מאורות דתהו.

לכן ירד המן בזכות משה. שורש המן הוא למעלה מאתערותא דלתתא, שממנה באה אתערותא דלעילא, כלומר: מן הברורים דתהו נמשכים המ"ד, המים הזכריים, מן האורות דתהו.

לכן המן בא באמצעות משה. הסדר הרגיל הוא שאתערותא דלתתא מעוררת אתערותא דלעילא: בירור תהו למטה מושך את המ"ד, השפע מלמעלה, מן האורות דתהו.

אבל שרש המן הוא למעלה והוא אתעדל"ע שלא ע"י אתעדל"ית רק ע"י בחי' מי שאנכי כשנמשך בבחי' פנימית אבא בחי' משה.

אבל שורש המן גבוה יותר: הוא אתערותא דלעילא שאינה באה על ידי אתערותא דלתתא, אלא רק מבחינת "מי שאנכי", כאשר היא נמשכת בפנימיות אבא, בחינת משה.

שורש המן גבוה יותר: אתערותא דלעילא שאינה זקוקה לאתערותא דלתתא. מקורה בעצמות האלוהית, "מי שאנכי", והיא נמשכת בפנימיות אבא, בחינת משה.

אנכי אהיה עם פיך ע"י יכול לירד ולהשפיל למטה ולהיות למטה כמו שהוא למעלה ממש כי שרש המן היה מבחי' עקודים שעקוד בכלי א' שבחי' התכללות שבבחי' עקודים אינה

"אנכי אהיה עם פיך" — על ידי כך הוא יכול לרדת ולהשפיל את עצמו למטה, ולהיות למטה בדיוק כפי שהוא למעלה. שכן שורש המן היה מבחינת עקודים, שבה הכול עקוד בכלי אחד; וההתכללות שבבחינת עקודים אינה

על ידי "אנכי אהיה עם פיך" יכולה בחינת משה לרדת למטה ולהיות שם בדיוק כפי שהיא למעלה. שורש המן הוא בעקודים, השלב הראשון מבין שלושת השלבים אקודים, נקודים וברודים, שבו כל הספירות "עקודות בכלי אחד"; האחדות שם שונה מן האחדות שבתיקון.

כמו התכללות שבבחי' התקון ששרשו הוא עולם הברודים שהוא רכוי הכלים בהתחלקות קוין שאופן התכללותם הוא

כמו ההתכללות שבבחינת התיקון, ששורשה בעולם הברודים, שבו ריבוי כלים המחולקים לקווים; אופן ההתכללות שלהם הוא

שורש התיקון הוא בברודים, השלב השלישי, שבו כלים רבים מסודרים בקווים. האופן שבו הם מתאחדים מתואר בחלקים הבאים.

ע"י בחי' בטול מהארת שם מ"ה שבחכמה שהיא הארת המוחין במדות ע"י התלבשות אור א"ס בחכמה מטעם שע"י הארת המוחין במדות גם ב' הפכים

על ידי ביטול, מכוח הארת שם מ"ה שבחכמה, שהיא הארת המוחין במדות, על ידי התלבשות אור אין סוף בחכמה. משום שעל ידי הארת המוחין במדות גם שני הפכים נכללים [זה בזה],

האחדות הזאת נוצרת באמצעות ביטול: אור החכמה, שם מ"ה, שבו מלוכש אור אין סוף, מאיר במדות, ובהכוונתו אף הפכים יכולים להתחבר.

כמו חו"ג יחד מצד חלישות המדות מהמוח השליט על הלב ומחליש את המדות שלא יהיו נרגשים בתקפם ומהותם.

כמו חסד וגבורה יחד, משום שהמוח, השולט בלב, מחליש את המדות, כך שאינן מורגשות בכל תוקפן ומהותן.

המוח, השולט בלב, ממתן את המדות כדי שלא יורגשו במלוא עוצמתן. כשהן נחלשות כך, חסד וגבורה יכולים להתקיים יחד.

אבל בחיי ההתכללות שבבחי עקודים הוא כי אף גם בהיות המדות בתקפם אעפ"כ מתאחדים ומתכללים יחד מצד גלוי אוא"ס בהם בבחי השלימות דוקא ומצד גלוי אוא"ס שבהם לא שייך בי הפכים כלל

אבל ההתכללות שבבחינת עקודים היא שגם כאשר המדות בתוקפן, הן בכל זאת מתאחדות ונכללות יחד, משום שאור אין סוף מתגלה בהן דווקא בשלמות. וכאשר אור אין סוף מתגלה בהן, אין כלל מקום לשני הפכים,

לעומת זאת, בעקודים המדות נשארות בתוקפן ובכל זאת מאוחדות, משום שאור אין סוף מתגלה בהן בשלמותו. במקום שבו מתגלה האין סוף, אין מקום לניגוד.

וגם לא בחיי התחלקות כי בחיי התוקף שלהם אינו מצד תוקף המהות אלא מצד גלוי אוא"ס שהוא שלימותא דכולא⁵⁷

וגם אין בו התחלקות, שכן עוצמתם אינה נובעת מעוצמת מהותם, אלא מהתגלות אור אין סוף, שהוא "שלמות הכול".

גם אין שם חלוקה לחלקים נפרדים. עוצמתם אינה נובעת מטבעם שלהם, אלא מאור אין סוף המתגלה בהם, הנקרא "שלמות הכול" מפני שהוא כולל הכול.

ולכן נקי עקוד בכלי א' שאינו מצד רבוי הכלים והתחלקות קוין שהוא ענין הבטול והחלישות כנ"ל אלא מצד גלוי אוא"ס ותוקף השלימות שבהם:⁵⁸

לכן הוא נקרא "עקוד בכלי אחד": לא מפני ריבוי הכלים והחלוקה לקווים, שהם עניין הביטול וההיחלשות, כפי שהוסבר לעיל, אלא מפני התגלות אור אין סוף ועוצמת השלמות שבהם.

הביטוי "עקוד בכלי אחד" מתאר אפוא אחדות של שלמות אין-סופית גלויה, ולא אחדות של כלים רבים המושגת באמצעות ביטול והיחלשות. משום כך מה ששורשו בעולם העקודים, כמו המזן, יכול לרדת בלי להשתנות.

קטע 6 • 231-30

שתי הברכות

23 והנה עם כל זה יובן מה שארז"ל ברכת הזן תקן משה^{60, 59} כי בברכת הזן נאמר הכל בלשון נסתר כי הוא נותן לחם לכל בשר⁶¹ כו'.

כעת, לאור כל זאת, נבין את דברי חז"ל: משה תיקן את ברכת "הזן". שכן בברכת "הזן" הכול נאמר בלשון נסתר, כמו "הוא נותן לחם לכל בשר" וכו'.

כעת אפשר להשיב על השאלות שבפתיחה. ברכת "הזן", שמשה תיקן, מדברת על ה' רק בגוף שלישי — "הוא נותן לחם לכל בשר"; בלשון הדקדוק העברי צורת דיבור זו נקראת "לשון נסתר".

והיינו מפני כי משה הוא בבחי' שם מ"ה כמו שהוא בעצם שאינו בבחי' גלוי והארת המוחין במדות רק בבחי' הבטול כו'. לכן נאמר הכל לשון נסתר כו'.

הסיבה לכך היא שמה הוא בבחינת שם מ"ה כפי שהוא בעצמותו, שאינו בבחינת גילוי והארה של המוחין במדות, אלא בבחינת בטול כלכל וכו'. לכן הכול נאמר כלשון נסתר וכו'.

הדבר מתאים לשורשו של משה: עצמות שם מ"ה, שאינה מתגלה במדות אלא נשארת בבטול. לכן הברכה שתיקן מדברת על ה' כעל מי שנסתר.

24 ובברכת הארץ נאמר לשון נוכח נודה לך כו'. והיינו מפני שברכת הארץ קאי על לחם מן הארץ דהיינו לחם שע"י בירורי מ"ן ומ"ד שהוא הכל בבחי' ממכ"ע.

ובברכת הארץ נאמר כלשון נוכח: "נודה לך" וכו'. הטעם לכך הוא שברכת הארץ מתייחסת ללחם מן הארץ, כלומר, ללחם [הבא] באמצעות בירורי מ"ן ומ"ד, שכל זה הוא בבחינת ממלא כל עלמין.

בניגוד לכך, ברכת הארץ פונה אל ה' ישירות, כלשון נוכח: "נודה לך". היא עוסקת בלחם מן הארץ, במזון הבא באמצעות בירור — העלאת מ"ן מלמטה והמשכת מ"ד מלמעלה — וכל זה במסגרת ממלא כל עלמין.

ולכן נאמר בברכת הארץ ועל הכל אנו מודים לך כו' לשון הודאה כי ענין הודאה הוא

לכן נאמר בברכת הארץ: "ועל הכל אנו מודים לך" וכו' — לשון הודאה. עניינה של הודאה הוא

לכן הברכה משתמשת בלשון הודאה, "אנו מודים לך" — מילה שמשמעותה גם להכיר בדבר או להודות בו.

ע"ד מודים חכמים לר"מ דהיינו ב' החולקים זע"ז כשא' מבטל דעתו נגד חבריו נק' בחי' הודאה.

בדומה ל"מודים חכמים לר' מאיר": כלומר, כאשר שניים חלוקים זה על זה, ואחד מהם מבטל את דעתו בפני חברו, הדבר נקרא בחינת הודאה.

הודאה דומה ללשון שבגמרא, "מודים חכמים לר' מאיר": במחלוקת, צד אחד מניח את דעתו שלו בפני דעתו של הצד השני. במובן זה, ההודאה לה' היא מעין בטול.

25 וכמו"כ מודים אנחנו לך. כי הנה יש ב' דעות וכמ"ש כי אל דעות⁶² הוי"ה יש דעת שמלמטה למעלה שהגשמיות הוא היש והרוחניות הוא אין כי אינו מושג כו'.

וכך גם "מודים אנחנו לך". יש שתי דעות, כמו שכתוב: "כי אל דעות הוי"ה". יש דעה שמלמטה למעלה, שלפיה הגשמיות היא היש והרוחניות היא אין, מפני שאינה מושגת וכו'.

כעת מסביר אדמו"ר הזקן את המילה "מודים" בברכת הארץ. הפסוק של חנה מכנה את ה' "אל דעות", כלשון רבים, והוא לומד מכך שיש שתי דרכים לראות את המציאות: כשמתכלים מלמטה, הגשמיות נראית ממשית — יש — והרוחניות נראית כאין, משום שאי אפשר לתפוס אותה.

ומלמעלה למטה הוא בהפוך שהרוחניות הוא היש אמתי מצד שהוא עיקר המהוה והמחיה וכמ"ש להנחיל אוהבי יש⁶³ והגשמיות בטל לאין בתכלית.

ומלמעלה למטה התמונה הפוכה: הרוחניות היא היש האמיתי, מפני שהיא הכוח העיקרי המהוה ומחיה, כמו שכתוב: "להנחיל אוהבי יש"; והגשמיות בטלה לאין בתכלית.

כשמסתכלים מלמעלה, התמונה הפוכה: הרוחניות היא המציאות האמיתית, משום שהיא יוצרת ומקימת את הכול, והגשמיות היא כאין. הפסוק "להנחיל אוהבי יש" מכנה את מה שהאוהבים יורשים — את הרוחניות — בשם "יש".

26 וזהו ענין הודאה⁶⁴ שאנחנו מודים שהגשמיות בטל והאמת הוא כמו שהוא קמיה. וזו היא מעלת כל העוסק בתורה ומצות רק להעלותן מיש לאין.

וזהו ענין ההודאה: אנו מודים שהגשמיות בטלה, והאמת היא כפי שהיא לפנינו. וזהו מעלתו של כל העוסק בתורה ובמצוות רק כדי להעלותן מיש לאין.

הודאה פירושה קבלת המבט שמלמעלה: להכיר בכך שהגשמיות אינה נחשבת למציאות, ושהאמת היא כפי שהדברים הם לפני ה'. מי שעוסקים בתורה ובמצוות לשם כך מעלים את הגשמיות מיש לאין.

ולכן ארז"ל גדולים מעשה צדיקים⁶⁵ ממעשה שמים וארץ. שמעשה שמים וארץ הוא מאין ליש והוא מסתיר את האין.

לכן אמרו חז"ל: "גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ". שכן מעשה שמים וארץ הוא מאין ליש, והוא מסתיר את האין.

מכאן מאמר הגמרא שמעשה הצדיקים גדול ממעשה שמים וארץ. הבריאה הוציאה דבר מתוך האין, והיש שנברא מסתיר את האין, את מקורו האלוקי.

27 ומעשה צדיקים העוסקים בתומ"צ עושים מיש אין להיות הכל כמו שהוא קמיה וזהו גדולים כו'. כי ידוע מארז"ל גמירא משמיא מיהב יהבי⁶⁶ משקל לא שקלי.

אבל מעשיהם של הצדיקים, העוסקים בתורה ובמצוות, הופכים יש לאין, כך שהכול יהיה כפי שהוא לפנינו; וזהו פירוש "גדולים" וכו'. שהרי ידוע מאמר חז"ל: "גמירא משמיא מיהב יהבי, משקל לא שקלי" — מסורת היא שמן השמים נותנים, ואינם נוטלים בחזרה.

הצדיקים הופכים יש לאין, ומשיבים את העולם למצבו כפי שהוא לפני ה'. בתלמוד מובאת מסורת שלפיה מה שהשמים נותנים אינם נוטלים בחזרה, ואדמו"ר הזקן מיישם זאת על זרימת כוח הבריאה.

והיינו שבחיי אור ושפע האלקית הנמשך מאין ליש להיות נמשך בבחי' ממכ"ע כח הפועל בנפעל⁶⁷ לצורך התהוות העולמות וכמ"ש ואתה מחיה⁶⁸ כו' המחדש בטובו כו'.

כלומר, האור והשפע האלקיים הנמשכים מאין ליש, כדי שיימשכו בבחינת ממלא כל עלמין — כוח הפועל בנפעל — לשם התהוות העולמות, כמו שכתוב: "ואתה מחיה" וכו', "המחדש בטובו" וכו'.

אותה "נתינה" היא זרימתו של אור אלקי מאין ליש, בבחינת ממלא כל עלמין: כוחו של הבורא בתוך כל נברא, המחיה אותו ומחדש ללא הרף את הבריאה.

פי' אתה אל"ף ותי"ו וה' מוצאות הפה. היינו שכל עיקר מציאות ההשתלשלות הוא מבחי' אותיות.

פירוש המילה "אתה": אל"ף ות"ו, וה' מוצאות הפה. כלומר, כל עיקר מציאותה של ההשתלשלות הוא מבחינת האותיות.

את המילה "אתה" שבפסוק "ואתה מחיה" דורשים כאל"ף עד ת"ו — כל האותיות — ובצירוף ה', שהן חמשת מוצאות הפה, המקומות שבהם נוצרת הדיבור. כל הבריאה קיימת באמצעות אותיות, כלומר באמצעות "דיבור" של ה'.

28 וכמ"ש בדבר⁶⁹ ה' כו' והוא ע"י ה' מוצאות הפה ה"ג מנצפ"ך. וזהו מיהב יהבי היינו שיהא נמשך תמיד אור ושפע אלקות מאין ליש להתהוות העולמות. וזהו דעה הא' שמלמעלה למטה שיהא נמשך תמיד אור וחיות כו'.

כמו שכתוב: "בדבר ה"י" וכו'. הדבר נעשה באמצעות חמשת מוצאות הפה, שהן חמש הגבורות: מ"ם, נו"ן, צד"י, פ"א וכ"ף סופיות. וזהו "יהבי" — הנתינה שלהם: שאור ושפע אלקיים יימשכו תמיד מאין ליש, כדי להוות את העולמות. זו הדעה הראשונה, מלמעלה למטה: שאור וחיות יימשכו תמיד וכו'.

"בדבר ה' שמים נעשו": הבריאה נעשית באמצעות הדיבור, הנוצר בחמשת מוצאות הפה, שהם גם חמש הגבורות — חמש האותיות הסופיות: מ"ם, נו"ן, צד"י, פ"א וכ"ף. הנתינה המתמדת מלמעלה למטה היא הדעה הראשונה, שבה השפע האלקי מהווה את העולמות.

29 וזהו מעשה שמים וארץ כו'. אבל בחי' צדיקים גדולה ממעשה שמים וארץ שמהפכים ומבררים ע"י בחי' התקון פרצוף אדם בחי' יש הגשמי להיות עולה לבחי' אין דלעילא שהוא יש האמיתי כו'.

וזהו מעשה שמים וארץ כו'. אך מדרגת הצדיקים גדולה ממעשה שמים וארץ, שכן באמצעות בחינת התיקון, פרצוף אדם, הם הופכים ומבררים את בחינת היש הגשמי, כך שתעלה לבחינת האין שלמעלה, שהוא היש האמיתי וכו'.

השפעה זו היא מעשה שמים וארץ. הצדיקים עושים יותר מכך: באמצעות התיקון, פרצוף אדם וביטולו, הם הופכים ומבררים את היש הגשמי, כך שיעלה אל האין שלמעלה, שהוא היש האמיתי.

30 וזהו ענין אנחנו מודים לך. וענין ומברכים אותך הוא כי ההפרש בין ברכה להודאה⁷⁰ כי הודאה הגם שמודים שהאמת הוא כמו שהוא קמיה מ"מ אינו בגלוי ממש.

וזהו פירוש "אנחנו מודים לך". ופירוש "ומברכים אותך" הוא כך: ההבדל בין ברכה להודאה הוא שבהודאה, אף שאנו מודים שהאמת היא כפי שהיא לפנינו, בכל זאת היא אינה מתגלה ממש.

בברכת הארץ נאמר "אנחנו מודים לך ומברכים אותך". הודאה מכירה באמת כפי שהיא לפני ה', אך אמת זו עדיין אינה גלויה.

וענין ברכה הוא שתהיה המשכה בגלוי ממש כמו שהוא למעלה כו' כי אחרי העלאת מ"ן ממעשה הצדיקים נמשך אח"כ המשכת מ"ד בתוספת גלוי אור מאורות דתהו כו'. וזהו ומברכין כי ברוך ל' המשכה כו'.

ברכה, לעומת זאת, פירושה המשכה בגילוי ממש, כפי שהיא למעלה וכו'. לאחר העלאת מ"ן ממעשי הצדיקים, נמשכת אחר כך המשכת מ"ד, בתוספת גילוי אור מאורות התהוה וכו'. וזהו "ומברכים", שכן "ברוך" הוא לשון המשכה וכו'.

ברכה הולכת צעד נוסף וממשיכה את האמת הזאת לגילוי גלוי. לאחר שמעשיהם של הצדיקים מעלים מ"ן, נמשכים מ"ד ומביאים תוספת גילוי אור מאורות התהוה; "ברוך" פירושו המשכה.

קטע 7 • 31-35

השבת והמן

31 ואחר שנתבאר כל הנ"ל מעתה צריך לבאר ענין השבת. כי הנה כתיב כי ששת ימים עשה כו'. וביום השביעי שבת⁷¹ כו'. וישבת ביום השביעי⁷² כו'.

כעת, לאחר שהתבאר כל האמור לעיל, יש לבאר את עניינו של שבת. שהרי נאמר: "כי ששת ימים עשה" וכו', "וביום השביעי שבת" וכו'; וכן: "וישבות ביום השביעי" וכו'.

לאחר שביאר את הברכות, פונה אדמו"ר הזקן לעסוק בשבת, שהיא ההקשר של הלחם הכפול. הוא מביא את הפסוקים על ששת ימי המלאכה ועל המנוחה ביום השביעי.

וענין ששת ימים ידוע שהם ו"ק בחי' ז"א מדות דאצי' שבכל יום נמשכה המשכה מיוחדת מבחי' ז"א ע"י בחי' מל' דאצי' היינו ביום א' ממדת חסד וביום ב' ממדת הגבורה כו'

ידוע שששת הימים הם שש הקצוות, בחינת ז"א — מדות דאצילות. בכל יום נמשכה המשכה מיוחדת מבחינת ז"א באמצעות בחינת מלכות דאצילות: ביום הראשון ממדת חסד, וביום השני ממדת גבורה כו',

ששת הימים מקבילים לשש המדות של אצילות, ז"א. בכל יום נמשכה מדה מסוימת באמצעות מלכות דאצילות: חסד ביום הראשון, גבורה ביום השני, וכן הלאה.

לצורך התהוות בייעב בע"ג והאור משתלשל בצמצומים מעילה אחר עילה בכלים מכלים שונים עד שיוכל להיות בע"ג בתכלית כי רצון המאציל היה להיות לו דירה בתחתוני דוקא.

לצורך התהוותם של [עולמות] בריאה, יצירה ועשיה כמציאות מוגבלת. והאור יורד בהדרגה באמצעות צמצומים, עילה אחר עילה, בכלים שונים זה מזה, עד שהוא יכול להיות מוגבל בתכלית. שכן רצון המאציל היה שתהיה לו דירה בתחתונים דוקא.

המשכה זו הביאה את העולמות התחתונים, בריאה, יצירה ועשיה, לידי מציאות סופית. האור ירד באמצעות צמצום אחר צמצום, בכלים שהלכו ונעשו שונים זה מזה, עד שיכול היה להיות מוגבל לגמרי, מפני שהי רצה דירה בתחתון ביותר.

32 והענין מוכן עד"מ מאדם שרוצה להעלות איזה שכל עמוק על הכתב הנה אור ההשכלה צריך לירד ולהשתלשל דרך צמצומים רבים דרך חו"ב ומחוי"ב למדות כו' עד כח העשיה שביד המוגבלת באותיות הכתב.

הענין מוכן באמצעות משל מאדם שרוצה להעלות על הכתב רעיון עמוק כלשהו: אור ההשכלה צריך לרדת ולהשתלשל באמצעות צמצומים רבים, דרך חכמה ובינה, ומחכמה ובינה אל המדות וכו', עד לכוח העשייה שביד, המוגבל לאותיות הכתיבה.

המשל הוא על אדם הכותב רעיון עמוק: ההשכלה עוברת מחכמה ובינה, כלומר מן השכל, אל המדות, ולבסוף אל היד, שבה היא מוגבלת לאותיות כתובות. בכל שלב הרעיון מצטמצם עוד.

33 והנה אנו רואים אחר שנח ממלאכתו חוזרים כל האורות וכל הכחות אשר היו נמשכים בהשתלשלות דרך עילה ועלול ויש להם עלייה להיות נכללים בכח השכל ובעצמות הנפש.⁷³

והנה אנו רואים שלאחר שהוא נח ממלאכתו, כל האורות וכל הכוחות שנמשכו בהשתלשלות בדרך של עילה ועלול חוזרים ועולים, כדי להיכלל בכוח השכל ובעצמות הנפש.

כאשר הכותב מפסיק לעבוד, כל הכוחות שנמשכו אל היד חוזרים ועולים ונכללים בשכלו ובעצמות נפשו.

וכך עד"מ ששת ימים עשה בבחי' השתלשלות דרך עילה ועלול ברבוי רבבות מדרגות עד עולם השפל הגשמי הזה שהיא היותר תחתון במדרגה.⁷⁴

וכך גם, בדרך משל, "בששת ימים עשה" — בדרך של השתלשלות, דרך עילה ועלול, דרך רבבות רבות של מדרגות, עד לעולם הגשמי השפל הזה, שהוא הנמוך ביותר במדרגה.

כך גם בבריאה: במהלך ששת ימי הבריאה ירד האור דרך אינספור מדרגות של עילה ועלול, עד לעולם הגשמי הזה, הנמוך מכולם.

34 וביום השביעי כתיב וישבת כו' שחוזרים האורות ונכללים בבחי' כח הכללי כי שם מעלה ומטה שוין שהוא כח כללי פשוט בתכלית הפשיטות. וזהו ענין מקיף מכל צד בשוה.

ועל היום השביעי נאמר: "וישבות" וכו': האורות חוזרים ונכללים בבחינת הכוח הכללי, שבו מעלה ומטה שווים, שכן הוא כוח כללי פשוט בתכלית הפשיטות. זהו עניינו של מקיף: הוא מקיף מכל צד בשוה.

ביום השביעי "וישבות": האורות חוזרים ועולים ונכללים בכוח כללי פשוט בתכלית, שבו מעלה ומטה שווים. כוח כזה הוא מקיף, הנוכח בשוה בכל חלק.

וכמאמר צופה ומביט עד סוף כל הדורות כו'⁷⁵ שסובב ומקיף כל פרטי ההשתלשלות ונכללים בו בתכלית ההתכללות וכמו עד"מ אדם המרגיש עצמו בכל פרטי אבריו מראשו ועד רגלו בסקירה אחת.

וכמאמר: "צופה ומביט עד סוף כל הדורות" וכו': הוא סובב ומקיף את כל פרטי ההשתלשלות, והם נכללים בו בתכלית ההתכללות; וכמשל לאדם שמרגיש את עצמו בכל פרטי איבריו, מראשו ועד רגליו, בסקירה אחת.

המאמר "צופה ומביט עד סוף כל הדורות" מתאר ראייה מקיפה זו, שבה כל פרט בבריאה נכלל בבת אחת. כך גם אדם מרגיש את כל גופו, מראשו ועד רגליו, בסקירה אחת.

35 וזהו ענין שבת כי בו שבת⁷⁶ הוא עליית העולמות בבחי' פנימית ונכללים בכח הכללי הפשוט בתכלית ההתכללות.

וזהו עניינה של שבת: "בו שבת" פירושו שהעולמות עולים בבחינת פנימיות, ונכללים בכוח הכללי הפשוט בתכלית ההתכללות.

וכעת, שבת עצמה: "בו שבת" פירושו שהעולמות עולים פנימה, אל פנימיותם, ונכללים בכוח הכללי הפשוט שתואר לעיל.

ועיקר ההפרש שבין שבת למן כי במן ההתגלות הוא מבחי' מקור השייך להשתלשלות כמו בחינת עקודים שעקוד בכלי א' שיש בו מכל פרטי ההשתלשלות הכל

ההבדל העיקרי בין שבת למן הוא שבמן ההתגלות היא מבחינת מקור השייך להשתלשלות, כמו בחינת עקודים, שעקוד בכלי אחד, ובו כלולים כל פרטי ההשתלשלות, כולם

ההבדל בין שבת למן הוא במקורם. המן בא ממקור שעדיין שייך להשתלשלות: עקודים, שבו כל פרטי הבריאה קשורים יחד בכלי אחד.

בבחי' התכללות ואופן בחי' התכללותו אשר נכללים בו כל פרטי פרטים שבהשתלשלות הוא מצד שהוא מקור השייך להשתלשלות והוא בעצמו ג"כ מערך ההשתלשלות רק שהוא ראשית המקור שלהם בבחינת התכללות. אופן ההתכללות שלו, שבו כל הפרטים הזעירים ביותר של ההשתלשלות כלולים, נובע מכך שהוא מקור השייך להשתלשלות; גם הוא עצמו נמצא במסגרת ההשתלשלות, אלא שהוא המקור הראשון שלה.

עקודים כולל את כל הפרטים משום שהוא מקורם. הוא שייך לאותו סדר של השתלשלות, אלא שהוא ראשיתו.

לכן התגלות שלו הוא ע"ד התגלות הכלל אשר שייך להפרטים אשר נכללים בו (ע"י בדרוש דור הפלגה מענין עקודים).⁷⁷

לכן התגלותו היא בדומה להתגלות של כלל השייך לפרטים הכלולים בו. (ראו את המאמר על דור הפלגה, בענין עקודים.)

לכן התגלות עקודים דומה להתגלותו של כלל המתקיים ביחס לפרטיו. הסוגריים מפנים לדיון בעקודים במאמר על דור הפלגה, בפרשת נח.

אבל בחי' שבת הוא עליית ההשתלשלות לבחי' מקיף הכללי לבחי' עצמות א"ס (עמ"ש ע"פ שבתותי תשמורו⁷⁸ שבת עלאה) אשר לא שייך בו לומר שהוא מקור וכלל השייך להשתלשלות מצד

אבל בחינת שבת היא עליית ההשתלשלות לבחינת המקיף הכללי, לבחינת עצמות אין סוף (ראו מה שנכתב על "את שבתותי תשמורו": שבת עלאה), שאי אפשר לומר עליו שהוא מקור וכלל השייכים להשתלשלות, משום

שבת גבוהה יותר: ההשתלשלות עולה לבחינת המקיף הכללי, לעצמות אין סוף, שאי אפשר לכנותה מקור או כלל של הבריאה. הסוגריים מפנים לדיון ב"שבת עלאה" על הפסוק "את שבתותי תשמורו".

שהוא בבחי' א"ס ויכול להיות רבי רבבות השתלשלות באופנים אחרים. ולכן ההתגלות שלו הוא ג"כ עד"ז שנגלה הארת מקור הכללי הפשוט בתכלית הפשיטות.

שהוא בבחינת אין סוף, ויכולות להיות רבבות רבבות של השתלשויות באופנים אחרים. לכן גם התגלותו היא באופן זה: מתגלה הארה מן המקור הכללי הפשוט בתכלית הפשיטות.

אין סוף אינו מוגדר על פי הבריאה הזאת; ייתכנו אינספור השתלשויות אחרות. לכן מה שמתגלה בשבת הוא אורו של מקור כללי בתכלית הפשיטות, ולא של עיקרון הקשור לפרטיו.

(ומטעם זה עצמו שהוא מקור כללי בתכלית בבחי' א"ס מוכרח לומר שגם בחי' השתלשלות הנכללים בו היינו מצד השלימות ולא מצד שהוא מקור השייך להם ולא שייך לומר בבחי' ההשתלשלות שהם כמו הפרט לגבי הכלל

(ומטעם זה עצמו, שהוא מקור כללי בתכלית בבחינת אין סוף, מוכרחים לומר שגם ההשתלשלות הכלולה בו כלולה בו מצד שלמותו, ולא מפני שהוא מקור השייך לה; ואי אפשר לומר על ההשתלשלות שהיא כמו פרט ביחס לכלל,

הערת הבהרה בסוגריים מוסיפה שמכיוון שמקור זה הוא אין-סופי, ההשתלשלות כלולה בו רק מצד שלמותו, ולא מפני שהוא מקור שלה. היחס אינו כיחס שבין כלל לפרטיו.

כי כל כלל הוא שייך להפרטים רק מה שנכללים בו ההשתלשלות הוא דבר שממילא מפני שהוא שלמותא דכולא והוא רק בבחי' זיו והארה וכמו שבחי' האור עצמו הוא גי'כ רק גלוי ממילא מבחי' א"ס כו'. ולכן הוא רק בבחי' זיו. מהרי"ל).

שהרי כל כלל שייך לפרטיו. אלא שההשתלשלות כלולה בו מאליה, מפני שהוא "שלמותא דכולא", והיא רק בבחינת זיו והארה; כשם שגם האור עצמו הוא רק גילוי שנמשך מאליו מבחינת אין סוף וכו'. לכן היא רק בבחינת זיו. מהרי"ל).

כלל מתקיים ביחס לפרטיו, אבל הבריאה כלולה באין סוף רק כתוצאה מכך שהוא "שלמותא דכולא", בבחינת זיו בלבד; כשם שגם האור עצמו הוא גילוי שנמשך מאליו מאין סוף. ההערה חתומה בשם "מהרי"ל".

ומטעם זה לא ירד המן בשבת כי בחי' המן שרשו מבחי' עקודים כמבואר לעיל ובחי' עקודים בערך השתלשלות הוא.

מטעם זה המן לא ירד בשבת. שורש המן הוא בבחינת עקודים, כפי שהתבאר לעיל, ובחינת עקודים היא במסגרת ההשתלשלות.

זו הסיבה שלא ירד מן בשבת: שורש המן הוא בבחינת עקודים, השייכת לסדר ההשתלשלות.

ולכן שייך בו לומר שהוא עקוד בכלי א' מצד שהוא בערך השתלשלות וכל בחי' השתלשלות הוא בערך פרט לגבי הכלל כנ"ל ומצד שבשבת

לכן אפשר לומר עליו שהוא "עקוד בכלי אחד", מכיוון שהוא במסגרת ההשתלשלות; וכל בחינה של השתלשלות היא כפרט ביחס לכלל, כפי שהתבאר לעיל. ומכיוון שבשבת

אפשר לכנות את עקודים "עקוד בכלי אחד" דווקא מפני שהוא קשור לסדר ההשתלשלות, כפי שכלל קשור לפרטיו.

העלייה היא לבחי' מקיף הכללי הנ"ל אשר שם מעלה ומטה שוין ומקיף הכל בהשוואה אחת כו' העלייה היא לבחינת המקיף הכללי שהוזכרה לעיל, שבה מעלה ומטה שווים, והיא מקיפה את הכול באופן שווה וכו',

בשבת, לעומת זאת, העלייה היא לבחינת המקיף שבה מעלה ומטה שווים והכול מוקף באותה מידה.

לכך המן שהוא מבחי' עקודים לא ירד בשבת מאחר שבחי' עקודים היינו מערך ההשתלשלות כנ"ל. לכן המן, שהוא בבחינת עקודים, לא ירד בשבת, מכיוון שבחינת עקודים היא במסגרת ההשתלשלות, כפי שהתבאר לעיל.

לכן המן, ששורשו בעקודים, לא יכול היה לרדת בשבת: מקורו עדיין נמצא בסדר ההשתלשלות, מתחת לבחינה שאלה מגיעה העלייה של שבת.

קטע 8 • 361

שתי הכיכרות

36 ואחר כל זה מובן ענין שתי הלחם שבשבת שע"פ נגלה צריך להניח זו ע"ג זו

לאחר כל האמור, מתבאר ענין שתי הלחם של שבת: לפי התורה הנגלית, יש להניח לחם אחד על גבי השני,

כך נענית השאלה שפתחה את הדיון. לפי התורה הנגלית, מניחים לחם אחד על גבי השני.

כי בחיי נגלה היא בבחינת השתלשלות בחיי או"י וכאשר יניח זו ע"ג זו מורה על בחיי השתלשלות בדרך עילה ועלול כו'.

מפני שבחינת הנגלה שייכת להשתלשלות, לבחינת אור ישר; וכשמניחים לחם אחד על גבי השני, הדבר מורה על השתלשלות בדרך של עילה ועלול וכו'.

התורה הנגלית משקפת את סדר ההשתלשלות — אור ישר הנמשך מלמעלה למטה, מעילה לעלול; לחם אחד מעל לחם אחר מבטא את הסדר הזה.

ובחיי נסתר הוא בחיי או"י עליית אורות להיות עולות ונכללות בתכלית ההתכללות בבחי' מקיף הכללי כנ"ל מטעם זה צריך שיהיו

ואילו בחינת הנסתר היא בחינת אור חוזר, עליית האורות, כדי שיעלו וייכללו בתכלית ההתכללות בבחינת המקיף הכללי, כפי שנתבאר לעיל. משום כך הן צריכות להיות

התורה הנסותרת משקפת את האור החוזר — עליית האורות בחזרה למעלה, עד שהם נכללים במקיף הכללי, כפי שקורה בשבת.

זו בצד זו שתיהן בשוה שמורים על בחיי התכללות אמתי במקיף העליון שמקיף לכל פרטי פרטי ההשתלשלות בשוה כו' קמיה מעלה ומטה שוין כו' וד"ל.

זו לצד זו, שתיהן שוות, דבר המורה על התכללות אמיתית במקיף העליון, המקיף בשוה את כל הפרטים הזעירים ביותר של ההשתלשלות וכו'; לפניו, עליון ותחתון שווים וכו'. והדברים מובנים למי שמבין.

לכן לפי הקבלה מניחים את הלחמים זה לצד זה, כשהם שווים; הדבר מראה על התכללות אמיתית באור המקיף העליון, שלפניו עליון ותחתון שווים. "והדברים מובנים למי שמבין" מותיר את המשך הדברים לעיונו של הקורא.

(ועמ"ש לקמן בד"ה זכור ושמור⁷⁹ שהן זו"נ כי זכור לדכורא ושמור לנוקבא והן ב' חלות דלחם משנה. וע"פ סדר ההשתלשלות הרי המלכות מקבלת מז"א והוא למעלה ממנה במדרגה.

(ועיינו בהמשך, במאמר הפותח במילים "זכור ושמור", שבהם מדובר על ז"א ונוקבא: "זכור" מתייחס לזכר ו"שמור" לנקבה, והם שתי החלות של לחם משנה. לפי סדר ההשתלשלות, מלכות מקבלת מז"א, והוא למעלה ממנה במדרגה.

ההערה מפנה למאמר "זכור ושמור", שבו שתי החלות הן ז"א, הזכר — "זכור", ונוקבא, הנקבה — "שמור". בסדר ההשתלשלות מלכות מקבלת מז"א ונמצאת למטה ממנו.

וזהו כמו שהן באצי" אבל מצד עצמות א"ס ב"ה שניהן בדבור א' נאמרו כו' שכולל לשניהם בשוה וזהו שע"פ הנסתר צ"ל ב' חלות דלחם משנה זו בצד זו):

וכך הוא כפי שהם באצילות. אבל מצד עצמות אין סוף, ברוך הוא, שניהם נאמרו במאמר אחד וכו', הכולל את שניהם בשווה. משום כך, לפי התורה הנסתרת, שתי החלות של לחם משנה צריכות להיות זו לצד זו.)

סדר זה שייך לאצילות. מצד עצמותו של ה', "זכור" ו"שמור" נאמרו במאמר אחד ובשווה; לכן לפי התורה הנסתרת מניחים את שתי החלות זו לצד זו.

בעבודה

יש לאכול כדי לעבוד את ה': את הכוח שמקבלים מן המזון יש לנצל לתפילה ולמסירה מוחלטת של האדם ב"אחד" שבקריאת שמע, ואז המזון עצמו מתעלה לקדושה. באופן רחב יותר, יש לעסוק בתורה ובמצוות מתוך כוונה להעלות את הגשמי מיש לאין, ולהכיר, כבאמירת "מודים אנחנו לך", שהעולם כפי שהוא נראה אינו נחשב מאומה לפני ה'; לאחר מכן הברכה ממשיכה את האמת הזאת למטה, אל הגילוי.

שאלות לשיחה

1. מדוע האדם, שנברא בעצמו בדיבור אלוקי, זקוק ללחם, ואילו הלחם אינו זקוק לאדם?
2. במה שונה ההתכללות שבעקודים מן ההתכללות שבתיקון, ומדוע המן, ששורשו בעקודים, יכול היה להיות למטה בדיוק כפי שהוא למעלה?
3. מדוע ברכת "הזן" של משה מדברת על ה' בגוף שלישי, ואילו ברכת הארץ פונה אליו ישירות?
4. מה ההבדל בין הודאה לברכה, וכיצד כל אחת מהן קשורה לשתי נקודות המבט על המציאות — מלמטה ומלמעלה?
5. אם המן נובע ממקור נעלה כל כך, מדוע לא ירד בשבת?

הערות

פסקה 1

1 להבין ענין לחם משנה

ההערה מפנה את הקורא להערות המקור של הרבי עצמו על מאמר זה, שנדפסו קודם לכן במהדורת קה"ת.

הערת קה"ת

ראה לעיל בציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. וראה גם פלח הרמון שמות ע' קצב.

2 לחם משנה

מקור הביטוי: כיום השישי במדבר ליקטו בני ישראל "לחם משנה" — שתי עשיריות האפה של מן לכל אחד — לכבוד שבת.

Exodus 16:22 שמות ט"ז:כ"ב

וַיְהִי בַיּוֹם הַשֵּׁשִׁי לָקֹטוּ לָחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֶמֶר לְאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָּל־נִשְׂאִי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:

And it came to pass that on the sixth day they gathered twice as much bread, two omers for each one; and all the rulers of the congregation came and told Moses

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 זה בצד זה

קובץ של תורת הקבלה ומנהגי הארז"ל, ערוך בסגנון המשנה; ההערה מצטטת אותו לצד פרי עץ חיים בנוגע להנחת החלות זו לצד זו על פי התורה הנסתר.

הערת קה"ת

פע"ח שער השבת פי"ז מ"ח. ליל שבת פי"ד מ"ב. וראה מאמרי אדה"ז הקצרים ע' מ.

4 זה בצד זה

מובא בהערת קה"ת למנהג על פי תורת הנסתר. פרי עץ חיים מתאר כיצד בשעת ברכת המוציא מחברים את שתי החלות האמצעיות, כשצדן התחתון נוגע זו בזו ופניהן פונות החוצה, כך שהן נראות כחלה אחת בעלת שני פנים.

Pri Etz Chaim, Gate of the Sabbath 17 פרי עץ חיים, שער השבת י"ז

5 ארץ דמפקא מזון

רבי פוסק שאין מסיימים ברכה בשני נושאים. הגמרא מקשה מן הנוסח "על הארץ ועל המזון", ומשיבה שהם דבר אחד: "ארץ המוציאה מזון".

Berakhot 49a:8-9 ברכות מ"ט א:ח-ט'

גופא. רבי אומר: אין חותמין בשתיים. איתיביה לוי לרבי, "על הארץ ועל המזון!" — ארץ דמפקא מזון. "על הארץ ועל הפירות!" — ארץ דמפקא פירות. "מקדש ישראל והזמנים!" — ישראל דקדשינהו לזמנים. "מקדש ישראל וראשי חדשים!" — ישראל דקדשינהו לראשי חדשים.

It has just been stated : "Rabbi says : We should not conclude with two." Levi quoted against Rabbi, "For the land and for the food" ! It means, "The land which yields food." "For the land and for the fruits" ! It means "The land which yields fruits." "Who hallowest Israel and the seasons" ! It means, "Israel who sanctify the seasons." "Who sanctifies Israel and the beginnings of the months" ! It means, "Israel who hallow the beginnings of the months

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסקה 2

6

"ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך": ציווי התורה על ברכת המזון, שממילותיו לומד התלמוד את הברכות.

Deuteronomy 8:10 דברים ח:י'

וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ:

And thou shalt eat and be satisfied, and bless the L-RD thy G-d for the good land which He hath given thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 ברכת הזן משה תקן

התלמוד לומד את הברכות מן הפסוק, ומספר שמשה תיקן לישראל את ברכת "הזן" כשירד המן, ויהושע תיקן את ברכת הארץ כשנכנסו לארץ.

Berakhot 48b:2-3 ברכות מ"ח ב:ב-ג'

אמר רב נחמן: מלשה תקן לישראל ברכת "הזן" בשעה שירד להם מן. יהושע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ. דוד ושלמה תקנו "בונה ירושלים". דוד תקן "על ישראל עמך ועל ירושלים עירך". ושלמה תקן "על הבית הגדול והקדוש". "הטוב והמטיב" ביבנה תקנוהו כנגד הרוגי ביתר. דאמר רב מתנא: אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה "הטוב והמטיב". "הטוב" — שלא הסריחו, "המטיב" — שניתנו לקבורה. ...

Rab Nahman said : Moses instituted for Israel the benediction "Who feedest" at the time the manna descended for them. Joshua instituted for them the benediction of "the land" when they entered the land [of Canaan]. David and Solomon instituted [what follows] until "Who... rebuildest Jerusalem." David instituted "[Have mercy, O L-rd our G-d] upon Israel Thy people, upon Jerusalem Thy city," and Solomon instituted "and upon the great and holy House." The benediction "Who art kind and dealest kindly" was in-

stituted in Jabneh in connection with the slain of William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות מז, ב. זח"ג עדר, א. ראה בסידור בדרוש בהמ"ז ובהגהות ע"ז מכ"ק אדמו"ר הצ"צ באוה"ת פ' עקב. ראה לקו"ש חט"ז ע' 179 הערה 44.

8

ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזן משה תקן

הזהר על עקב, המצוטט בהערת קה"ת, מביא את אותה דרשה: "וברכת" היא ברכת "הזן", שמשה תיקן לישראל כשירד המן.

Zohar, Eikev 4:61-5:65 ספר הזהר, עקב ד:ס"א-ה:ס"ה

9

על הארץ זו ברכת הארץ

התלמוד לומד את הברכות מן הפסוק, ומספר שמשה תיקן לישראל את ברכת "הזן" כשירד המן, ויהושע תיקן את ברכת הארץ כשנכנסו לארץ.

Berakhot 48b:5-6 ברכות מ"ח ב:ה-ו'

תנו רבנן: מנזן לברכת המזון מן התורה? — שנאמר: "ואכלת ושבעת וברכת" — זו ברכת "הזן", "את ה' אלקיך" — זו ברכת הזמון, "על הארץ" — זו ברכת הארץ, "הטובה" — זו "בונה ירושלים", וכן הוא אומר "ההר הטוב הזה והלבנון". "אשר נתן לך" — זו "הטוב והמטיב".

13 תדשא הארץ

המאמר של היום השלישי לבריאה, שהוציא את כל הצמחייה; הדיבור נשאר בצמחים ומעניק להם חיים.

Genesis 1:11 בראשית א' י"א

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים תְּדַשָּׁא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרִיעַ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֵהוּ אֲשֶׁר יִרְעוּ-בּוֹ עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:

And G-d said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

14 אין לך עשב

הרמב"ם מביא שם במלואה את מאמר חז"ל: אין לך עשב למטה שאין לו מזל ברקיע שמכה בו ואומר לו "גדל".

Zohar I, 251a זח"א רנ"א, א

הערת קה"ת

זח"א רנ"א, א. מו"נ ח"ב פ"י. אגה"ק סוס"י כ.

15 אין לך עשב

הובא בהערת קה"ת. הקטע המודפס בעמוד זה בוהר (בין התוספות) מצטט את האמירה: אין עשב למטה שאין עליו כוח הממונה עליו מלמעלה, השומר עליו, מכה בו ואומר לו: "גדל".

Zohar, Addenda, Volume I 1:1 ספר זוהר, תוספות, כרך א א' א'

16 אין לך עשב

מאמר חז"ל בשם רבי שמעון: "אין לך עשב ועשב שאין לו מזל ברקיע שמכה אותו ואומר לו: גדל". אדמו"ר הזקן מצטט זאת כדי להראות את שרשרת הכוחות העליונים שמעל כל צמח.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י':ו

בר סירא אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקחת. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגו'. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חיאיא ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtar] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

אין לי אלא לאחרי, לפניו מנין? — אמרת קל וחומר: קשה הוא שבע מברך, קשה הוא רעב — לא כל שכן. רבי אומר [אינו צריך]: "ואכלת ושבעת וברכת" — זו ברכת הן, אבל ...

Our Rabbis have taught : Whence do we derive the Grace after meals from the Torah? As it is said, "And thou shalt eat and be satisfied and bless" (Deut. viii. 10) — this refers to the benediction "Who feedest"; "the L-rd thy G-d" (ibid.) — to the benediction of Zimmun; "for the land" (ibid.) — to the benediction of "the land" ; "the good" (ibid.) — to "Who. . . rebuildest Jerusalem," for so it states "That goodly hill-country and Lebanon" (ibid. iii. 25); "which He hath given ... thee" (ibid

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות מח, ב. ובלקוי"ש חט"ז ע' 179 הערה 45 מציין ע"ז "כ"ה פירוש הפשוט שהברכה היא רק על הארץ (דמפקא מזון). וראה ב"ח לטור שם [אוי"ח סי' קפז] ס"א. שו"ע אדה"ז שם. אבל בלקוי"ת עקב [יד, ב] סידור (קט, א) דמזון בברכת הארץ קאי על לחם מן הארץ. ולהעיר מברכ"י או"ח סי' רח סק"י שהביא מכפתור ופרח ואגודה דחותם בא"י "על הארץ ועל מזונה".

10 ההר הטוב

משה מבקש לראות את "ההר הטוב הזה והלבנון"; התלמוד מפרש את "ההר הטוב" כירושלים, ולכן "הטובה" שבפסוק העוסק בברכת המזון היא הברכה על ירושלים.

Deuteronomy 3:25 דברים ג':כ"ה

אֶעֱבְרָה-נָא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְכֵנִי:

Let me go over, I pray Thee, and see the good land that is 'beyond the Jordan, that goodly hill-country, and Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

11 אין מזכירים כלל מעין כי ברכות האחרות

ההערה מפנה לסעיף זה בשולחן ערוך אדמו"ר הזקן, בקשר לכך שברכת הזן אינה מזכירה את ענייניהן של שתי הברכות האחרות.

הערת קה"ת

ראה בשו"ע אדה"ז סי' קפז סעי' ג.

פסוקה 3

12 כי על כל מוצא פי ה'

"לא על הלחם לבדו יחיה האדם, אלא על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" — נאמר על המן. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כדיבור האלוקי שבתוך המזון.

Deuteronomy 8:3 דברים ח':ג

וַיַּעַן יִרְעָבָה וַיֹּאכְלָה אֶת-הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא-יָדָעַתָּה וְלֹא יָדָעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יְחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא פִּיהִי יְחִיָּה הָאָדָם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth .out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ח, ג.

נעלה מן הדיבור האלוני שבאדם עצמו. עם זאת, המאכל נפל בשכירה, ולכן הוא עלול גם לגשם את מי שאוכל אותו.

הערת קה"ת

ראה לקמן יתרו עד, א. לקו"ת צו יג, סעי"ב ואילך. מסעי צו, א.

פסוקה 5

22 שרש ענין תהו ותיקון

לקו"ת תורה מפנה בחזרה למאמר זה בעניין היסוד שלפיו הדומם, הצומח והחי מושרשים בעולם התהו, שקדם לעולם התיקון, ואילו האדם מושרש בתיקון. שעיקרו חכמת האצילות; התהו שממנו באים בעלי החיים הוא בחינת המדות שלמעלה מחכמה זו, הנקראת "בהמה רבה".

הערת קה"ת

בלקו"ת פ' צו יג, ב מציין לכאן, דבחי דצ"ח שרשן הוא מבחי עולם התהו והאדם שרשו מבחי עולם התיקון ע"ש. וראה גם באוה"ת פ' אמור לו, ג ואילך.

23 אדם בגימטריא שם מ"ה

ההערה אומרת שמקורות הגימטריה הזאת מובאים בהערות שם. באותו עמוד מפרש אדמו"ר הזקן את הפסוק "מי שם פה לאדם" על אדם העליון דאצילות שעל הכיסא, שם מ"ה, שערכו בגימטריה כאדם והוא כללות התיקון.

הערת קה"ת

נסמן לעיל נב, ב.

פסוקה 6

24 שבחי תהו הוא בחי נקודות זו תחת זו

ההערה אומרת שהעניין מוסבר בהרחבה שם.

הערת קה"ת

ראה ע"ח שער י" פ"ה בארוכה נתבאר בתורת חיים בראשית ט, א ואילך. שם פ' נח סט, ג ואילך. וראה לעיל נב, א.

25 נקודות זו תחת זו

מצוטט בהערת קה"ת (עץ חיים, שער 10, פרק 5). האריז"ל מתאר את המצב שלפני התיקון: כל כלי הכלי ספירה אחת בלבד — חסד לבדו וגבורה לבדה — וכל אחד היה למעלה מהאחר, ואף אחד מהם לא היה מלווה באחר כלל; בתיקון נוספו כלים והם התלבשו זה בזה.

Sefer Etz Chaim 10:5 עץ חיים י"ה

תחילה היו הי"ס כוללים כל עולם אצילות עצמות וכלים אלא שהעצמות היה שלם והכלים קטנים ולכן מתו פ"י כי כלי נקודת עתיק היה חצי כתר דעתיק עד הטבור שלו וכלי נקודת א"א היה חצי התחתון של הכתר ובו נכלל כל הי"ס שלו וכן בעתיק וכלי אבא היה חכמה לבד ובו כלולים כל הי"ס וכלי אמא היה בינה לבד ובו כלולים כל הי"ס שלה וכלי ז"ן היו (ניא ז"א היה) ז' כלים האי מחסד לבד ובי' מגבורה ג' מת"ת ד' מנצח ה' מהוד לבד ו' מיסוד לבד הז' ממלכות לבד וכל ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסוקה 7

26 וכאז"א אינו יכול לסבול חבירו

כפי שמוכר בהערה, כל אחת מספירות התהו הייתה שלמה בפני עצמה ולא רצתה להשפיע לספירה אחרת או לקבל ממנה; שורש הדבר היה תחושת היש שלהן. פרק 237 מסביר בקצרה מדוע לא רצו להשפיע.

הערת קה"ת

17 וגבוה מעל גבוה

"כי גבוה מעל גבוה שומר, וגבוהים עליהם". כאן הכוונה היא שכל דרגה נתונה להשגחתה של דרגה גבוהה ממנה, לאורך כל שרשרת ההשתלשלות.

Ecclesiastes 5:7 קהלת ה':ז

אס'עשק רש וג'ל משפט וצדק תר'אָה בְּמִדִּינָה אֱלִיתָמָה עֲלֵה־חַפֵּץ כִּי גִבָּה מֵעַל גִּבָּה שֹׁמֵר וְגִבְהִים עֲלֵיהֶם:

If thou seest the oppression of the poor, and the violent perverting of justice and righteousness in the state, marvel not at the matter; for one higher than the high watcheth, and there are higher than they

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

18 הלא גם האדם נשתלשל ממאמר נעשה אדם

לקו"ת תורה של האריז"ל על עקב, המצוין בהערת המקור בקשר לשאלה מדוע האדם, שנברא בעצמו בדיבור אלוני, זקוק למזון.

הערת קה"ת

לקו"ת להאריז"ל פ' עקב. וראה לקו"ת לכ"ק אדמו"ר הזקן צו יג, ב. בהביאור ל"ה להבין שינוי הברכות תקס"ח. מאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הרי"פ ז"ל ע' צו. ובדי"ה באתי לגני תשי"ד.

19 נעשה אדם

"נעשה אדם בצלמנו": גם האדם נברא במאמר אלוני.

Genesis 1:26 בראשית א':כ"ו

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדֹמוֹתֵנוּ וְיִרְדּוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל־הָאָרֶץ וּבְכָל־הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ:

And G-d said: 'Let us make man in our image, after our likeness; and let them have dominion over the fish of the sea, and over the fowl of the air, and over the cattle, and over all the earth, and over every creeping thing that creepeth upon the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

20 יחיה האדם

אותו פסוק, "על כל מוצא פי ה' יחיה האדם", מתפרש כאן כמוסב על הנפש האלקית.

Deuteronomy 8:3 דברים ח':ג

וַיַּעַבְדְּ וַיִּרְעַב וַיֹּאכְלֶה אֶת־הֶמֶן אֲשֶׁר לֹא־יָדָעַתְּ וְלֹא יָדְעוּ אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל־הֶלֶם לָבְדוּ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצֵא פִּי־ה' יִחְיֶה הָאָדָם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

21 אלא קאי על נפש האלקית

בעמוד זה, במאמר "וכל העם רואים", מסביר אדמו"ר הזקן שהחיות שבדומם, בצומח ובחי מושרשת ב"עד שלא מלך מלך", ואילו "נעשה אדם" היה המאמר האחרון. האדם חי מן הדיבור האלוני שבמאכל מפני שהוא

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
איוב כה, ב. וראה לעיל כב, ג.

פסוקה 12

32 מ"ש בוהר דא איהו . . לאכללא שמאלא בימינא

הוהר (ורא), המובא תחילה בהערת קה"ת, מדבר על לימוד תורה ביום כדי להשלים את הדינים, "כדי לכלול את השמאל בימין".

Zohar II, 27a זח"ב כו, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב כו, א. ראה לקו"ת נשא כה, ג שמציין לזח"ג ר"פ קרח קעח, א.

33 דא איהו רוא לאכללא שמאלא בימינא

הוהר (תחילת פרשת קורח) דורש את הפסוק "כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה" כחובה לכלול את השמאל בימין, כך שכל מעשיו של האדם יהיו קשורים לצד ימין.

Zohar, Korach 7:29-8:37 ספר הוהר, קרח ז':כ"ט-ח':ל"ז

Thus we interpret, "all that thy hand findeth to do" of the left, and "that do with thy might" of the right. When a man is careful that all his acts should be towards the right side, and that he should include the left in the right, then G-d dwells within him in this world and brings him into the next world

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

פסוקה 13

34 והנה ידוע שכל דצי"ח . . מבחי התהו

לקוטי תורה מסביר שזו הסיבה ש"נעשה אדם" הוא האחרון בעשרת המאמרות: המאמרות שהוציאו את הצמחים ואת בעלי החיים מן הכוח אל הפועל מושרשים בתוהו, שקדם לתיקון. מכיוון שהמזון מושרש בתוהו, למעלה מחכמת התיקון, הוא יכול לחזק אפילו את שכלו של האדם, כפי שאמרו חז"ל שילד אינו יכול לומר "אבא" עד שיטעם דגן.

הערת קה"ת

ראה גם לקו"ת צו יג, ב ושם מציין לכאן.

35 פני אריה פני שור

ארבעת פני החיות בחזון המרכבה של יחזקאל: אדם, אריה מימין, שור משמאל ונשר.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י

ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אלהימיו לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתן ופני נשר לארבעתן:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 כמו שכתוב ועשב לעבודת האדם

"מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם, להוציא לחם מן הארץ".

Psalms 104:14 תהילים ק"ד:יד

מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם להוציא לחם מן הארץ:

Who causeth the grass to spring up for the cattle, And herb for the service of man; To bring forth bread out of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה בהמשך תעריב ח"א פרק רלו: "דספי" דתהו היו בחי שלימות כאו"א בפ"ע ולא רצו להשפיע אל הספי האחרת ולא לקבל שפעה ממנה כו' ושרש סיבת הדבר הוא הישות". ע"ש בקיצור מפני מה לא רצו להשפיע. וע"ש בפרק רלח.

פסוקה 8

27 וימת וימלך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

סוף פ' וישלח.

28 וימת וימלך תחתיו

המלכים שמלכו בארץ אדום "לפני שמלך מלך לבני ישראל", וכל אחד מהם "וימת, וימלוך תחתיו" אחר. בקבלה אלו הן הספירות של תהו, שנשכרו.

Genesis 36:33-35 בראשית ל"ו:ל"ג-ל"ה

וימת בלע וימלך תחתיו יוכב בן זרח מבצרה: וימת יוכב וימלך תחתיו חשם מארץ התימני: וימת חשם וימלך תחתיו הדד בן גיד המכה את מדן בשדה מואב ושם עירו עוית:

And Bela died, and Jobab the son of Zerah of Bozrah reigned in his stead. And Jobab died, and Husham of the land of the Temanites reigned in his stead. And Husham died, and Hadad the son of Bedad, who smote Midian in the field of Moab, reigned in his stead; and the name of his city was Avith

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 9

29 שם מ"ה החדש

שם נאמר שהתיקון והכירור באים ממדרגה שלמעלה משרש השבירה — משם מ"ה החדש היוצא מן המצח של אדם קדמון.

הערת קה"ת

ראה לקמן קג, ב ובמ"מ לשם.

פסוקה 11

30 לפי שכלו יהולל איש

"האדם משתבח לפי שכלו". מובא ביחס למדות המתנהלות על פי השכל.

Proverbs 12:8 משלי י"ב:ח

לפי שכלו יהלל איש ונעוזה לב יהיה לבו:

A man shall be commended according to his intelligence; But he that is of a distorted understanding shall be despised

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יב, ח.

31 עושה שלום במרומיו . . מיכאל שר של מים

"הממשלה והפחד עמו; הוא עושה שלום במרומיו". נקרא כמתייחס לחיבור בין כוחותיהם המנוגדים של המלאכים מיכאל וגבריאל.

Job 25:2 איוב כ"ה:ב

המשל ופחד עמו עשה שלום במרומיו:

Dominion and fear are with Him; He maketh peace in His high places

תהלים קד, יד.

ראה לקו"ת מטות פא, ב.

פסוקה 14

37 וצבא השמים לך משתחוים

"...ואתה מחיה את כולם, וצבא השמים לך משתחוים." ההשתחויה של צבא השמים מבטאת את הביטול שלהם.

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו

אַתָּה־הוּא ה' לְבִדְךָ אֶתָּה עֲשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צָבָא הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאֶתָּה מְחִיָּה אֶת־כָּלֶם וְצָבָא הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heaven, the heaven of heavens, with all their host, the earth and all things that are thereon, the seas and all that is in them, and Thou preservest them all; and the host of heaven worshippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמיה ט, ו.

38 ופני נשר לארבעתן

"...ופני נשר לארבעתן": לכל אחת מארבע החיות היו כל ארבעת הפנים.

Ezekiel 1:10 יחזקאל א:י

וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אֲרִיָּה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מִהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּם:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, י.

פסוקה 16

39 לפני מלך מלך

"ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך לבני ישראל." בקבלה, מלכים אלה הם ספירות התוהו, שקדמו לתיקון.

Genesis 36:31 בראשית ל"ו:ל"א

וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדָוִם לִפְנֵי מֶלֶךְ־מִלְכָּה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל: And these are the kings that reigned in the land of Edom, before there reigned any king over the children of Israel

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית לו, לא.

פסוקה 17

40 ומטעם זה צריך האדם למאכל

לקוטי תורה שואל אותה שאלה: מדוע האדם, שגם הוא נברא כדיבור אלוהי, זקוק למזון, שמתקיים מכוח דיבור משלו? התשובה היא שבגופו ובנפשו הבהמית האדם הוא האחרון מכל הברואים, הן בזמן הן במעלה, שכן רק הוא יכול להיות נפרד לחלוטין ולפעול בניגוד לרצון ה'; רק באמצעות נפשו האלקית הוא מתעלה על כל הנבראים.

הערת קה"ת

פסוקה 18

41 ועל דמות הכסא

מעל לרקיע ראה יחזקאל "דמות כיסא, ועל דמות הכיסא דמות כמראה אדם". כאן מדובר באדם העליון.

Ezekiel 1:26 יחזקאל א:כ"ו

וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁוֹ כְּמֶרְאָה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמֶרְאָה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה:

And above the firmament that was over their heads was the likeness of a throne, as the appearance of a sapphire stone; and upon the likeness of the throne was a likeness as the appearance of a man upon it above

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, כו.

42 וברכת את ה' אלקיך

הציור על ברכת המזון, הנקרא כאן כהמשכת אור נוסף למטה אל "הוי אלקיך".

Deuteronomy 8:10 דברים ח:י

וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לָךְ:

And thou shalt eat and be satisfied, and bless the L-RD thy G-d for the good land which He hath given thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ח, י.

פסוקה 19

43 הנני ממטיר לכם

ה' אומר למשה: "הנה אני ממטיר לכם לחם מן השמים" — את המן.

Exodus 16:4 שמות ט"ז:ד

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה הֲנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטּוּ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְצֹא אֲנֶסְנוּ הַיֶּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם־לֹא:

Then said the L-RD unto Moses: 'Behold, I will cause to rain bread from heaven for you; and the people shall go out and gather a day's portion every day, that I may prove them, whether they will walk in My law, or not

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טז, ד.

44 לחם מן השמים

כפי שמוסבר בהערה, אור התורה שם מבאר את ההבדל בין לחם מן הארץ ללחם מן השמים.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בשלח ע' תקפט ואילך, שמבאר ההפרש בין לחם מן הארץ ללחם מן השמים.

45 טל טלא דבדולחא

האידרא רבא מתארת טל לבן כבדולח, הנוסף מן הראש העליון; זהו המן

שייטחן לצדיקים בעולם הבא. היא מצטטת: "ותעל שכבת הטל".

Zohar III, 128b זח"ג קכח, ב

הערת קה"ת

זח"ג קכח, ב. קלח, ב.

46 טל טלא דבדולחא

האידרא רבא מתארת שוב את הטל הזה: לכן כבדולח, ואדום נראה בתוך הלובן; כאמצעותו עתידים להחיות את המתים.

Zohar, Idra Rabba 24:177-25:188 ספר הזהר, האדרא רבא כ"ד:קע"ז-כ"ה:קפ"ח

47 ותעל שכבת הטל

"ותעל שכבת הטל, והנה על פני המדבר דק מחספס": המן הופיע מתחת לטל.

Exodus 16:14 שמות ט"ז:י"ד

ותעל שכבת הטל והנה עליפני המדבר דק מחספס דק כפפר עליהארץ:
And when the layer of dew was gone up, behold upon the face of the wilderness a fine, scale-like thing, fine as the hoar-frost on the ground.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טז, יד.

48 המן ירד בזכות משה

שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל: הבאר בזכות מרים, עמוד הענן בזכות אהרן, והמן בזכות משה.

Taanit 9a:9 תענית ט"א:ט'

מיתבי, רבי יוסי ברבי יהודה אומר: שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל, אלו הן: משה ואהרן ומרים. ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר — בזכות מרים, עמוד ענן — בזכות אהרן, מן — בזכות משה. מתה מרים — נסתלק הבאר, שנאמר: "ותמת שם מרים", וכתוב בתריה: "ולא היה מים לעדה", וחזרה בזכות שניהן.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar III, 156a זח"ג קנו, א

הערת קה"ת

תענית ט, א. זח"ג קנו, א.

49 נאמר במשה כבד פה

משה אומר לה: "לא איש דברים אנכי... כי כבד פה וכבד לשון אנכי".

Exodus 4:10 שמות ד:י'

ויאמר משה אליה בי אדני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אליעבך כי כבדפה וכבד לשון אנכי:

And Moses said unto the L-RD: 'Oh L-rd, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ד, י'.

פסוקה 20

50 ומבואר בזהר שכבד פה היינו תושבע"פ

ברעיא מהימנא (צו) אומר משה שכפי שבעבר היה "כבד פה וכבד לשון",

כך יהיה "כבד פה" בתורה שבעל פה ו"כבד לשון" בתורה שנכתב.

Zohar III, 28a זח"ג כח, א

הערת קה"ת

זח"ג כח, א. בלקו"ת במדבר יז ב מציין לכאן. וראה גם לקו"ת עקב יד, ד.

51 שרש משה היה בבחי' פנימיות אבא

ההערה מפנה לכרך של שיחות הרבי בנוגע לשורשו של משה בפנימיות אבא; מספר העמוד חסר בהערה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ו ע' ...

52 כי כבד פה וכבד לשון אנכי

"...כי כבד פה וכבד לשון אנכי".

Exodus 4:10 שמות ד:י'

ויאמר משה אליה בי אדני לא איש דברים אנכי גם מתמול גם משלשם גם מאז דברך אליעבך כי כבדפה וכבד לשון אנכי:

And Moses said unto the L-RD: 'Oh L-rd, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 21

53 מי אנכי כו' וכי אוציא את בני

בסנה הבורע שואל משה: "מי אני, שאלך אל פרעה ואוציא את בני ישראל ממצרים?"

Exodus 3:11 שמות ג:י"א

ויאמר משה אליהאלקים מי אנכי כי אלך אלפרעה וכי אוציא אתבני ישראל ממצרים:

And Moses said unto G-d: 'Who am I, that I should go unto Pharaoh, and that I should bring forth the children of Israel out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ג, יא.

פסוקה 22

54 אנכי אהיה עם פיך

"עכשיו לך, ואני (אנכי) אהיה עם פיך ואלמד אותך מה לדבר."

Exodus 4:12 שמות ד:י"ב

ועתה לך ואנכי אהיה עםפיך והוריתיך אשר תדבר:

Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

55 אנכי מי שאנכי

בהערה מצוין שם מקורו של הביטוי. הפסוק "הדברים האלה אשר אנכי מצורך" מתפרש שם כ"אני מי שאני", שציוויו ממשיך אלוקות ואת התורה, שקדמה לעולם.

הערת קה"ת

נסמן לעיל א, א.

56 כחשכה כאורה

”גם החושך אינו חשוך לפניך, והלילה מאיר כיום; החושך דומה לאור.”

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יִחְשֹׁךְ מִמֶּךָ וְלַיְלָה כִּי־וְאֵיךְ כְּחֹשֶׁכְהָ כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

57 שלימותא דכולא

ספר קבלה יסודי, שההערה מציינת כמקור לביטוי "שלמות הכול".

הערת קה"ת

עבוה"ק ח"א רפ"ח. וראה לקו"ת פ' אמור לח, א.

58 שויה כי — עקודים שעקוד בכלי א'

שם מביא אדמו"ר חזקוני את שלושת השלבים שבספר עץ חיים: בעקודים כל עשר הספירות עקודות בכלי אחד, ללא חלוקה כלל; בנקודים הן התחלקו לעשר נקודות; וברודים הוא עולם התיקון. שורשם, עקודים, גבוה בהרבה מחכמה ובינה דאצילות.

הערת קה"ת

ראה לעיל י, ג וש"נ.

23 פסקה

59 ברכת הזן תקן משה

ההערה אומרת שהעניין מוסבר שם בהרחבה. לקוטי תורה מצטט את הגמרא על הפסוק, על כך שמשנה ויהושע תיקנו את הברכות, ועל "ארץ מוציאה מזון"; והוא שואל מדוע ברכת הארץ מזכירה בכלל מזון, שהרי המזון שייך לברכת "הזן".

הערת קה"ת

ראה בארוכה בלקו"ת פ' עקב יד, א ואילך.

60 ברכת הזן תקן משה

"משה תיקן לישראל את ברכת הזן כאשר ירד להם המן."

Berakhot 48b:2-3 ברכות מ"ח ב:ב-ג'

אמר רב נחמן: משה תקן לישראל ברכת "הזן" בשעה שירד להם מן. והושע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ. דוד ושלמה תקנו "בונה ירושלים". דוד תקן "על ישראל עמך ועל ירושלים עירך", ושלמה תקן "על הבית הגדול והקדוש". "הטוב והמטיב" ביבנה תקנוהו כנגד הרוגי ביתר. דאמר רב מתנא: אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה "הטוב והמטיב". "הטוב" — שלא הסריחו, "והמטיב" — שניתנו לקבורה. ...

Rab Nahman said : Moses instituted for Israel the benediction "Who feedest" at the time the manna descended for them. Joshua instituted for them the benediction of "the land" when they entered the land [of Canaan]. David and Solomon instituted [what follows] until "Who... rebuildest Jerusalem." David instituted "[Have mercy, O L-rd our G-d] upon Israel Thy people, upon Jerusalem Thy city," and Solomon instituted "and upon the great and holy House." The benediction "Who art kind and dealest kindly" was in- ... stituted in Jabneh in connection with the slain of

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

61 הוא נותן לחם לכל בשר

"נותן לחם לכל בשר, כי לעולם חסדו": מילות ברכת הזן נשענות על פסוק זה.

Psalms 136:25 תהילים קל"ו:כ"ה

נָתַן לָחֶם לְכָל־בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חֶסְדּוֹ:

Who giveth food to all flesh, For His mercy endureth for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 פסקה

62 כי אל דעות ה'

מתפילתה של חנה: "כי ה' הוא אלקי דעות". לשון הרבים נדרשת כשתי השקפות על המציאות.

I Samuel 2:3 שמואל א ב:ג'

אֶל־תִּרְבוּ וְתִדְבְּרוּ גְבוּהָהּ גְבוּהָהּ יֵצֵא עֲתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דְּעוֹת הַבָּיָהּ וְלֹא תִתְנַבְּנוּ עֲלֵלּוֹת:

Multiply not exceeding proud talk; Let not arrogance come out of your mouth; For the L-RD is a G-d of knowledge, And by Him actions are weighed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל-א, ב, ג.

63 להנחיל אוהבי יש

החכמה אומרת: "להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא". הרוחני נקרא יש — ממשות אמיתית.

Proverbs 8:21 משלי ח:כ"א

לְהִנָּחֵל אֶהְיֶה יֵשׁ וְאַצְרֵיתֵיהֶם אֲמַלֵּא:

That I may cause those that love me to inherit substance, And that I may fill their treasuries

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ח, כא.

26 פסקה

64 וזה ענין הודאה

ההערה מציינת את המאמר הזה בעניין משמעות ההודאה, ומוסיפה שמקורו ב-Likkutei Torah L'Gimmel Parshiyos, Bereishis 33a.

Genesis 33:1 בראשית ל"ג:א'

וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה עֶשָׂו בָּא וְעִמּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ וַיַּחֲזֵק אֶת־הַיְלָדִים עַל־יָלָהּ וְעַל־רָחֵל וְעַל שְׁתֵּי הַשֹּׁפְחוֹת:

And Jacob lifted up his eyes and looked, and, behold, Esau came, and with him four hundred men. And he divided the children unto Leah, and unto Rachel, and unto the two handmaids

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה אוה"ת בראשית כרך ג ד"ה להבין ענין הברכות אות ה'. (מלקו"ת לג' פרשיות בראשית לג, א). המשך חייב אדם לברך תרל"ח פרק יג.

פסוקה 28

69 בדבר ה'

"בדבר ה' נעשו השמים, וברוח פיו כל צבאם."

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו

בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נִצְעָשׁוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל־צִבְאָם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the
host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לג, ו.

פסוקה 30

70 ההפרש בין ברכה להודאה

ההערה מפנה לפרק זה לדיון בהבדל בין ברכה להודאה.

הערת קה"ת

ראה המשך חייב אדם לברך תרל"ח פרק יג.

פסוקה 31

71 כי ששת ימים עשה כו'. וביום השביעי שבת

"כי בשישה ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת ונח."

Exodus 31:17 שמות ל"א:יז

בַּיּוֹם וּבֵינִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לַעֲלֹם כִּי־שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת־הַשָּׁמַיִם
וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׁ:

It is a sign between Me and the children of Israel for ever;
for in six days the L-RD made heaven and earth, and on the
'seventh day He ceased from work and rested

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

72 וישבת ביום השביעי

"ויכל ה' ביום השביעי את מלאכתו אשר עשה, וישבות ביום השביעי מכל
מלאכתו אשר עשה."

Genesis 2:2 בראשית ב':ב

וַיִּכַּל אֱלֹקִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבַּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
מְכַל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה:

And on the seventh day G-d finished His work which He had
made; and He rested on the seventh day from all His work
which He had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 33

73 נכללים — השכל ובעצמות הנפש

נוסח אחר: בהגהת רבי אשר מופיע כאן "כללות, ובכוח הכללי", ולאחר
מכן מובא קטע שהערה מצטטת רק חלקים ממנו: נאמר בו שאין "שום
הבדל ושינוי" ביחס ל"כוח התחתון ביותר", ולכן גם כוח נמוך "יש לו
עלייה לכוח [הכללי], כי שם למעלה... שווים", וכן על דרך משל.

הערת קה"ת

בהגהת הרה"ח ר' אשר: "כללי, ובכח הכללי". "אין שום היכר והפרש .
כח היותר תחתון . . דרגה לכח היותר . . מאחר שהוא כולו . . ולכן אף כח
יותר . . יש לו עלייה לכח [כללי] כי שם מעלה . . שוין כו'. וכך עדי"מ".

65 גדולים מעשה צדיקים

בר קפרא לימד: "גדולים מעשי הצדיקים ממעשה שמים וארץ", שכן על
שמים וארץ נאמר "ידי", ואילו על המשכן, מעשה ידי הצדיקים, נאמר
"ידיך".

Ketubot 5a:11 כתובות ה' א:י"א

דָּרַשׁ בַּר קַפְרָא: גְּדוּלִים מַעֲשֵׂה צְדִיקִים יוֹתֵר מִמַּעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ,
דְּאִילוּ בְּמַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ כְּתִיב: "אֵף יְדֵי יְסֹדָה אֶרֶץ וַיְמִינִי טַפְחָהּ
שָׁמַיִם", וְאִלוּ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם שֶׁל צְדִיקִים כְּתִיב: "מְכוּן לְשִׁבְתָּךְ פְּעֻלַּת ה'
מְקֻדָּשׁ אֲדֹנִי כוֹנֵנוּ יְיָךְ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

כתובות ה, א.

פסוקה 27

66 גמירא משמיא מיהב ייהבי

רבי חנינא בן דוסא קיבל מן השמים רגל של שולחן זהב, ובעקבות הפצרת
אשתו התפלל שיחזירו אותה. בתלמוד נאמר שהסגולה הגדולה מן
הראשון, "מפני שמסורת בידינו שנותנים, אך אינם מחזירים".

Taanit 25a:4 תענית כ"ה א:ד'

אָמַר לָהּ: נִיחָא לָךְ דְּמִיכָל אֶכְלִי כּוּלִי עֲלֵמָא אֶפְתּוּרָא דְּמִשְׁלָם וְאִנּוּ
אֶפְתּוּרָא דְּמַחְסַר. אֲמַרָה לָקָה: וּמַאי נַעֲבִיד? בְּעֵי רַחֲמֵי דְּנִשְׁקָלִינָהּ
מִינָּה. בְּעֵי רַחֲמֵי וְשִׁקְלוּהּ. תָּנָא: גְּדוּל הִיא נִסְ אֶתְרוּן יוֹתֵר מִן הָרָאשׁוֹן.
דְּגַמְרִי, דְּמִיחָב יְיָבִי מִיִּשְׁקָל לָא שְׁקָלִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית כה, א.

67 כח הפועל בנפעל

ההערה מפנה את הקורא למקורות המובאים בה. באותו קטע מסביר
אדמו"ר הזקן שהמילה "ברא" מרמזת על כוחו של הפועל בתוך הנפעל,
ולכן היא שייכת לשמותיו של ה' — "בראשית ברא אלקים"; ואילו ביחס
לעצמותו, כאילו "ציווה והם נבראו" מאליהם, בלי כל יחס אליו.

הערת קה"ת

ראה לקמן צו, ג במ"מ.

68 ואתה מחיה

"ואתה מחיה את כולם": הכוח המתמשך של ה' להעניק חיים לבריאה, כפי
שיתפרש בחלק הבא באמצעות המילה "אתה".

Nehemiah 9:6 נחמיה ט:ו

אֲתָה־הוּא ה' לְבִדְךָ אֲתָה עָשִׂיתָ אֶת־הַשָּׁמַיִם שָׁמַי הַשָּׁמַיִם וְכָל־צִבְאָם
הָאָרֶץ וְכָל־אֲשֶׁר עָלֶיהָ הַיָּמִים וְכָל־אֲשֶׁר בָּהֶם וְאֲתָה מְחִיָּה אֶת־כָּל־וְצִבָּא
הַשָּׁמַיִם לְךָ מִשְׁתַּחֲוִים:

Thou art the L-RD, even Thou alone; Thou hast made heav-
en, the heaven of heavens, with all their host, the earth and
all things that are thereon, the seas and all that is in them,
and Thou preservest them all; and the host of heaven wor-
shippeth Thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

נחמיה ט, ו.

74 בשער הספר רשם

ההערה מוסיפה שעל שער העותק ההוא נכתב: "מועתק מתורה אור של אדמו"ר בליובאוויטש", כלומר, ההגהות הועתקו מועתק תורה אור שהיה ברשותו של הרבי עצמו.

הערת קה"ת

"הועתק מספר תו"א של כ"ק אדמו"ר בליובאוויטש".

פסקה 34

75 צופה ומביט עד סוף כל הדורות כו'

ההערה מציינת שמקורו של מאמר זה מובא שם. באותו קטע כותב אדמו"ר הזקן שהכול כאן לפניו, שהוא "צופה ומביט עד סוף כל הדורות", ושהוא ברא את העולם במחשבה אחת.

הערת קה"ת

נסמן לעיל סב, ד.

פסקה 35

76 כי בו שבת

"ויברך ה' את יום השביעי ויקדש אותו, כי בו שבת מכל מלאכתו."

Genesis 2:3 בראשית ב:ג'

וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת-יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכַל־מְלָאכָתוֹ
אֲשֶׁר-בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת:

And G-d blessed the seventh day, and hallowed it; because that in it He rested from all His work which G-d in creating .had made

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 בדרוש דור הפלגה מענין עקודים

המאמר על דור הפלגה בפרשת נח. הקטע מסביר את דברי הוזהר "אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה" כמתייחסים לבחינה שאין לה שם ידוע, בניגוד לאור אין סוף כפי שהוא מתלבש בעשר ספירות דאצילות, שבהן הוא נקרא על שם הספירה שבה הוא מתלבש; בהמשך המאמר נדונים עקודים, נקודים וברודים.

הערת קה"ת

ראה לעיל י, ג ואילך.

78 ע"פ שבתותי תשמורו

שם מסביר אדמו"ר הזקן את "שבתותי" בלשון רבים באמצעות דברי התלמוד: "אילו שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן, מיד היו נגאלים". בכל שבת יש שתי בחינות: שבת תחתאה ושבת עלאה, שעליה מדבר הוזהר.

הערת קה"ת

לקו"ת בהר מא, א ואילך.

פסקה 36

79 בד"ה זכור ושמור

המאמר הפותח במילים "זכור ושמור", הנזכר בהערה עצמה, שבו "זכור" ו"שמור" הם ז"א ונוקבא, שתי החלות של לחם משנה.

הערת קה"ת

ע, ד.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Sefer Etz Chaim (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/8/](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/beshalach/8/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק